

Prof. Dr. OĐUZ POLAT

30. YILINDA TÖRKİYE'DE ÇOCUK HAKLARININ DURUMU

Λ S U M Λ

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ: TÜRKİYE’DE ÇOCUK HAKLARI VE ÇOCUK İSTİSMARI	3
Hukuki Değerlendirme	4
Çocuk Hakları Farkındalık Araştırması	5
Suça Sürüklenmiş Çocuklara Toplumun Bakış Açısı Araştırması	7
ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİNİN HUKUKSAL BOYUTU	9
ÇALIŞAN ÇOCUKLAR	21
Mevcut Durum	21
Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler	24
Hukuki Boyut	24
Paydaşlar ve Uygulamalar	25
Problemler	26
Öneriler	26
EĞİTİM HAKKINDAN YOKSUN KALAN ÇOCUKLAR	28
Eğitim Hakkı	28
Mülteci Çocuklar	30
Roman Çocuklar	31
Öneriler	31
KENT MAĞDURU ÇOCUK	32
Mevcut Durum	32
Öneriler	35
ERKEN YAŞTA EVLENDİRİLEN ÇOCUKLAR	36
Tanım	36
İhlal Edilen Hak	36
Dünyadaki Durum	36
Türkiye’deki Durum	37

Paydaşlar	39
Öneriler	39
MÜLTECİ ÇOCUKLAR	41
Konu ve Tanım	41
İhlal Edilen Hak	42
Dünyadaki Durum	42
Türkiye’deki Durum	43
Eğitim	44
Çocuk İşçiliği	44
Paydaşlar	45
Öneriler	46
SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR	47
Tanım	47
İhlal Edilen Hak	47
Dünyadaki Durum	47
Türkiye’deki Durum	48
Paydaşlar	50
Öneriler	50
MADDE BAĞIMLISI ÇOCUKLAR	52
Mevcut Durum	52
İstatistikler	52
KAYNAKÇA	55

GİRİŞ: TÜRKİYE'DE ÇOCUK HAKLARI ve ÇOCUK İSTİSMARI

Çocuk Hakları Sözleşmesini imzalayalı 30 yıl, Meclis'ten geçmesinin üzerinden 25 yıl geçmesine karşın halen sözleşme prensiplerinin çocukların yaşamında yeterince yer alamadığı görülmektedir. İmzacı taraf devletin çocuğunun her türlü hakkını korumak zorunda olduğu prensibini hatırlayacak olursak istismar edilen çocukların sayısının bu denli artıyor olması bu durumla bağdaşmamaktadır.

Çocukta cinsel istismar olgularının yelpazesinin pedofiliden başladığı, ensest, pornografi, çocuk seks turizmi, çocuk fuhuşu ve cinsel sömürüyle devam ettiği görülmektedir. Özellikle 2011'den başlayarak devam eden mülteci sorununun insan kaçakçılığını ve ona bağlı olarak çocuk kaçırma ve seks amaçlı kullanıma olaylarını arttırdığı düşünülmektedir. Düşünülmekte dememizin sebebi bu konuda somut rakamlara sahip olmamamızdır. Çocuk istismarı konusunda çok kısıtlı sayısal veri bulunmaktadır. Bazı alanlarda ise bu rakam hiç denecek düzeye düşmektedir. Bu alanların başında da organize suç çeteleri tarafından yürütülen çocuk seks turizmi ve çocuk fuhuşu rakamları gelmektedir. Bu olgulara dünya genelinde sınır kontrollerinin zayıfladığı bölgelerde, çatışma ve savaş alanlarında daha sık rastlanıldığı tahmin edilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2016 yılında yayınlamış olduğu rapora göre, dünya genelinde yetişkin her 5 kadından 1 ve yetişkin her 13 erkekten biri çocukluklarında cinsel istismara uğradıklarını ifade etmiştir.

DSÖ'ye göre her 5 kadından biri çocukluğunda cinsel istismara uğruyor

İMDAT-Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği ve Acıbadem Suç ve Şiddetle Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi (ASUMA)'nın 2016 yılında yayınlamış olduğu Çocuk İstismarı Raporunda belirtildiği gibi dünyada son 4 yılda çocuklara yönelik taciz veya şiddet uygulamaları yüzde 90 arttı. Tecavüzcülerin tahminen %5'i ortaya çıkarken %95'i gizli kaldığı, ensest ilişkilerin ise binde birinin ortaya çıktığı belirtilmiştir. Adliyelerdeki 4 tecavüz davasından biri çocuklarla ilgili olduğu da aynı raporda ifade edilmiştir. Adalet Bakanlığı'nın 2014 verilerine göre, her ay Adli Tıp Kurumuna 650 çocuk cinsel istismarı vakası gönderilmektedir.

Çocuk tecavüzlerinin %95'i gizli kalıyor

2014 yılında gördüğü şiddete bağlı olarak yaralanan ve güvenlik birimine getirilen mağdur çocukların sayısı 74.604 iken bu rakam 2016 yılında 83.552'ye yükselmiştir. Cinsel istismara gelindiğinde ise Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü verilerine göre; Çocuk cinsel istismar hükümlülerinin yüzdesi %42.5 iken (2006 yılında) % 58.8'e (2016'da) yükselmiştir. Cinsel suç mağduru olan çocukların yüzdesi 2014'ten 2016'ya %33

artmıştır. Adalet Bakanlığı verilerine göre 2010-2017 yılları arasında Türkiye’de 134.960 çocuk cinsel istismarı vakası meydana gelmiştir. Diğer bir deyişle ülkemizde her gün 50 çocuk cinsel istismara uğramaktadır.

Yapılan çalışmalarda cinsel istismara uğramış olan çocuklarda fiziksel etkilerin olduğu, enfeksiyon ve istenmeyen hamileliklerin gözüktüğü görülmektedir. Bunlara ek olarak ruhsal etkileri de eklemek gerekmektedir. Ruhsal travma sonuçlarının kalıcı olabildiği ve çocuğu çok uzun süre etkileyebilmesi istismarın en ciddi ve önemli sebepleri olarak ön plana çıkmaktadır.

Türkiye’de çocuk istismarı ile ilgili kapsamlı ve ülkeyi kapsayan araştırmalar yapılmamakta ve bulunmamaktadır. Olan ender çalışmalarında yapıma yılına baktığımızda üzerinden çok zaman geçtiği gözlenmektedir.

Konu multidisipliner bir çalışmayı gerektirdiğinden bu alanda çalışan sağlık , hukuk , psikoloji , sosyal hizmet , güvenlik konusunda eğitim alan öğrencilerin eğitim programlarında çocuk istismarı konusunun yer almadığı sadece bir kaç üniversitede yer aldığı dikkati çekmektedir.

Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM), her il için ayrı olmak üzere Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler, kurumlar bünyesinde kurulması planlanan, cinsel istismara uğrama şüphesi altındaki mağdur çocukların, ifade alma, adli muayene ve diğer her türlü soruşturma işlemlerinin tek merkezde yapılması için planlanan yerler olup, Türkiye genelinde yalnızca 27 ilde 30 merkez bulunmaktadır. Ocak 2011 – Mayıs 2016 arası ÇİM’lere Türkiye genelinde 21.068 olgu başvurmuştur. Vakaların %85’i kız, %15’i erkek çocuktur. Vakaların %25,8’ine psikiyatrik değerlendirme yapılmış, %6,3’ünü kadın doğum uzmanı değerlendirmiş, %29’una adli tıp muayenesi yapılmıştır. Vakaların %11,6’sı için koruma tedbiri alınmış, %11,7sinden sosyal inceleme raporu istenmiş, %0,09’unda da MEB’de okul değişikliği talep edilmiştir.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün 2017 verilerine göre, Türkiye’de Çocuk Evleri Sitesi 108 adet bulunmaktayken, 1195 Çocuk Evi ve 65 Çocuk Destek Merkezi bulunmaktadır. Çocuk Evleri Sitelerinde 6208 çocuğa bakılırken, Çocuk Evlerinde 6341, Çocuk Destek Merkezlerinde ise 11640 çocuğa bakılmaktadır. Aile yanında destek verilen ancak koruma altına alınmayan çocuk sayısı ise 104.729’dur. 2005-2017 arasında aileye döndürülen çocuk sayısı da 11.342’dir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

Hukuki olarak konuya yaklaşırsa, şu anda tasarı halinde bulunan istismar yasası belli süredir konuşulmakta ve daha da konuşulmaya devam edeceğe benzetilmektedir. Ancak öncesinde dünya örneklerine bakmakta karşılaştırmaların ve değerlendirmenin daha sağlıklı yapılması için önemlidir. Çocuğun cinsel istismarına yönelik yasal düzenlemelerin dünyada 18 yaşından küçük herkesin çocuk olduğunu prensibini benimseyen ÇHS’yi imzalayan ülkelerde buna rağmen cinsel istismar konusunda belirlenen yaş sınırının genellikle 18 yaşından daha küçük olarak kabul edildiği görülmektedir. Yaş konusunda Avrupa ülkeleri bakımından uygulamalar farklılık içermektedir. Almanya rıza yaşı olarak 14’ü kabul ederken, İspanya 16 yaşını, İsviçre bazı durumlarda 16 bazı durumlarda 18 yaşını benimsemektedir. İngiltere ise rıza yaşını 13 yaşı olarak kabul ederek, yaş kriteri esas alındığında en az koruyan Avrupa ülkesi olarak; Belçika ise rıza yaşını 18 olarak kabul ederek çocukları cinsel istismardan en fazla koruyan Avrupa ülkesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Rıza yaşı Çin’de ve Brezilya da 14, Japonya’da ise 13’tür.

- İngiltere’de; bir kişi cinsel organını kasten 13 yaşından küçük bir çocuğun cinsel organına, anüsüne veya ağzına sokarsa veya vücudunun başka biri organını veya başka bir cismi cinsel amaçlı olarak 13 yaşından küçük bir çocuğun ağzına veya anüsüne sokarsa bu kişi ömür boyu hapis cezası ile cezalandırılmaktadır.
- Almanya’da; 14 yaşından küçük bir çocuğa yönelik cinsel istismarda bulunan kişi 6 aydan 10 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır.
- Fransa’da; cinsel ilişkiye rıza yaşı 15 ve bir yetişkin tarafından 15 yaşından küçük bir çocuğa şiddet, zorlama, tehdit içermeksizin cinsel davranışta bulunmak 5 yıl hapis cezası ve 75.000 Euro para cezası ile cezalandırılmaktadır. 3
- ABD’de; rıza duruma göre 16 ve 18 yaşları arasında değişkenlik göstermektedir. ABD’de prensip olarak her bir eyalet kendi yerel düzenlemeleri kapsamında ceza vermekte olup hapis cezaları 15 ila 30 yıl arasında değişmektedir. Türk Ceza Kanunu ve bazı kanunlarda değişiklik yapılmasını öngören tasarı daki (istismarı da içermektedir) yenilikler özetle şunlardır:
- Çocukların cinsel istismarından mahkum olmama hali devlet memuru atanma şartları arasına alınmıştır. Bu düzenleme olumlu bir düzenlemedir.
- Çocukların Cinsel İstismarı" başlıklı 103. Maddesinde yapılan değişiklikler ile çocuğun cinsel istismarı suçunun nitelikli hali için öngörülen hapis cezasının üst sınırı 20 yıldan 40 yıla çıkarılmaktadır. Suçun 12 yaşını tamamlamamış çocuğa karşı işlenmiş olması halinde 30 yıldan 40 yıla kadar hapis cezası verilmesi öngörülmektedir.
- Tasarı’ya göre, cinsel istismar suçunun nitelikli halinin 12 yaşını tamamlamamış çocuğa karşı işlenmesi ve ağırlaştırıcı nedenlerden herhangi birinin bulunması durumunda fail hakkında müebbet hapis cezasına hükmedilecektir.
- Suçun nitelikli halinin 12 yaşını tamamlamış çocuklara ancak karşı cebir veya tehditle işlenmesi halinde fail hakkında müebbet hapis cezasına hükmedilecektir.
- Cinsel istismar suçunun nitelikli halinin çocuklara karşı silah kullanılmak suretiyle işlenmesi halinde fail hakkında müebbet hapis cezası verilecek.
- Tasarı fail yararına cezayı hafifletecek takdiri nedenlerin varlığı halinde müebbet hapis cezası yerine verilecek 25 yıl hapis cezasını 40 yıla çıkarmaktadır.

ÇOCUK HAKLARI FARKINDALIK ARAŞTIRMASI

Şiddetle ilgili literatürde kabul gören en yaygın yaklaşım ekolojik modeldir. Bu modele göre şiddet aile, yakın çevre, toplum ve kültür ile ilgilidir ve merkezden başlayarak çevreye doğru yayılan çemberlerle resmedilir.

Bu model aynı şekilde çocuk haklarının topluma öğretilmesi için de bir model teşkil edebilir. Eğer çocuk hakları, çocuğa, erken yaşlardan itibaren benimsetilmeye başlanırsa, aile, okul çalışanları, öğretmenler ve idari kadro bilincinde olursa, çocuğun yakın çevresinin ve toplumun farkındalığı yüksek olursa bir kültür olarak yerleşebilir ve kalıcı olabilir.

Şüphesiz ki toplumları değiştirme ve geliştirmede kılavuzluk rollerinden birini de çocuklar üstlenir. Toplumun niteliğini belirlemede etkin bir rol oynayan çocukların aktif katılımı ve tüm temel gereksinimlerinin yanı sıra psikolojik ve sosyolojik ihtiyaçlarının da karşılanması gerekir. Bu gereklilikten hareketle, çocukların sözü edilen gereksinimlerinin karşılanmasını ve onların korunmasını sağlayan hakları bulunur. Bunun vücut bulduğu sözleşme de “Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi”dir. Bu sözleşmeye göre; daha erken yaşta reşit olma durumu hariç 18 yaşına kadar her insan çocuktur.

Çocuğun, biyo-psiko-sosyal bir varlık olarak çıkar ve gereksinimlerinin korunması ve sağlanması ancak bu konuda karar alabilen ve sorumluluk üstlenen yetişkinler tarafından gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla yetişkinlerin çocuk hakları konusunda bilgi ve farkındalık bu noktada önem kazanmaktadır.

İMDAT ve ASUMA işbirliğinde 2017-2018 döneminden bu yana yürütülmekte olan “Çocuk Hakları Farkındalık Çalışması” devam etmektedir. Çalışmanın amacı 18 yaş üstü bireylerin çocuk hakları ile ilgili bilgi ve görüşlerinin ölçülmesidir. Çalışma kapsamında ilk aşamada İzmir’de **700** kişiye ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nden (BM ÇHS) haberdar olma oranı %67’dir. Katılımcıların yaklaşık 3’te 1’i çocuk hakları sözleşmesinden haberdar değildir. Ancak tablo bu sözleşmenin içeriğini bilmek noktasında değişmektedir. Haberdar olma %67 iken BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin içeriğini bilme oranı %47’dir. Katılımcıların %47’si ise içerik hakkında herhangi bir bilgileri olmadığını belirtmişlerdir. Halihazırda BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni haberdar oranı düşüken içerik konusunda tablo daha da kötüleşmiştir.

Türkiye’nin bu sözleşmeyi imzalayıp imzalamadığı konusunda bilgi oranı ise yarı yarıyadır. %50 oranında imzalanmış denirken, diğer yarısı imzalamadığını ifade etmiştir. (Grafik 5) Halbuki Birleşmiş Milletler tarafından 20 Kasım 1989 yılında benimsenen sözleşmeyi Türkiye de dâhil olmak üzere yaklaşık 142 ülke sözleşmeyi imzalamış ya da onay ve katılma yoluyla taraf devlet durumuna gelmiştir. Türkiye, Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni 2 Ekim 1995’te uygulamaya başlamıştır.

%33

%53

%50

(ÇHS’den haberdar olmayan) - (ÇHS’in içeriğini bilmeyen) - (TR’nin imzalamadığını düşünen)

Araştırma ön sonuçlarına göre Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 0-18 yaş aralığını kapsadığını ifade edenlerin oranı %73 iken 0-13 yaş aralığını ifade edenler %17’dir.

Çocuğun katılım hakkının ve söz söyleme fırsatı verilmesinin önemi açıktır. Dolayısıyla çocukla ilgili kararlar da çocuğa da danışılması gereklidir. Bu hususta katılımcıların “Çocuğun Geleceği ile İlgili Önemli Kararları Kim Vermelidir?” sorusuna büyük ölçüde anne-baba çocuğa danışarak cevabı verilmiştir. %68’i bu cevabı verirken, %15 anne-baba birlikte cevabını vermiştir. Ancak, her ne kadar çocuğa danışarak karar alınması gerektiği öne çıkmış olsa da hem erkek hem kız çocukları için eşit bir yaklaşım olduğu anlamına gelmemektedir. “İleride aile reisi olacağı için, aileler erkek çocukların eğitime daha fazla önem verirler” önermesine katılanların oranı %83’tür. %10 ise katılmadığını söylemiştir.

%83, erkek çocuklarının eğitiminin daha önemli olduğunu iddia ediyor

Açık uçlu iki soru sorulmuştur. İlki çocuk hakları ile ilgili 4 temel ilkenin neler olduğu sorusudur. İkincisi ise Çocuk Hakları kavramının ne çağrıştırdığı sorusudur. Bu sorulara en çok verilen 4 cevap aşağıdaki gibidir:

En çok akla gelen çocuk hakları;

- Yaşam Hakkı
- Birey Olma Hakkı
- Eğitim Hakkı
- Sağlık Hakkıdır.

En çok akla gelen çocuk hakkı kavramı ise

- Çocuğun Korunması
- Eğitim Hakkı
- Çocuğun Önemli Olduğu
- Demokrasidir.

SUÇA SÜRÜKLENMİŞ ÇOCUKLARA TOPLUMUN BAKIŞ AÇISI ARAŞTIRMASI

Suça sürüklenen çocuklar ülkemizde var olan önemli problemlerden birisidir. Risk altındaki çocuklar konusuna bakıldığında çocukların ev ve okul başta olmak üzere yaşadıkları ortamlarda önce istismara maruz kaldıkları görülmektedir. Fiziksel veya cinsel istismara maruz kalmış olan çocuk sokağa kaçmakta ve eve geri dönmemektedir. Sokakta yaşayan çocuğun ilk öğrendiği şey düzensiz hayat ve uyuşturucu kullanmaktır. Bu çocuklar grup olarak yaşamakta ve bir süre sonra da bir çeteye bağlanmaktadır. Çete yaşamına geçtiklerinde suç işlemekte ve bir süre sonra bu suçlar basit suçlardan nitelikli suç olarak isimlendirilen ağır suçlara dönmektedir. Arkadaşlarıyla iken tiner ve uçucu madde kullanan çocuk sokak yaşamından suç çetesi bireyi olarak suça sürüklenen çocuk boyutuna dönüştüğünde bu sefer ekstazi, kokain, eroin gibi maddeleri kullanmaya başlamaktadırlar.

Her geçen gün büyüyen bu probleme devletin yaklaşımının 3 boyutta da zayıf kaldığı görülmektedir:

1-Suçun önlenmesi için alınması gereken çocuğun eğitim zincirinin içinde kalması sağlanamamakta ve eğitimden kopan çocuklar kendilerini önce sokakta sonra da suç çetelerinde bulmaktadırlar.

2-Suç işlemiş çocukların rehabilitasyonu temel amaç olması gerekirken çocukların erişkinlerle beraber kalmaları ve ceza infaz kurumlarında rehabilitasyona yönelik yapılanların çok zayıf kalması da çok temel sorundur. Adalet bakanlığının bu konuda yetersiz çalışmalar ve kadrolarının bulunması belki de aşılması gereken ilk adım olarak dikkat çekmektedir.

3-Cezaevinden çıkan çocuğun topluma kazandırılması çok önemlidir. Bu sağlanmadığında çocuğun eski çete yaşamına geri döndüğü ve suç makinasına dönüştüğü çok sayıda örnek bulunmaktadır. Bu konuda çalışan Çocuklara yeniden Özgürlük Vakfı olmak üzere çok sınırlı sivil toplum kuruluşunun bulunduğu da altını çizmek gerekmektedir.

Tüm bunlar göstermektedir ki toplumsal olarak ya da meslek grupları olarak suça sürüklenen çocuklar konusunda yeterli bilgi ve duyarlılık bulunmamaktadır. Suç işlemiş çocuklar teriminden kaçarak suça sürüklenen çocuklar ya da suça itilmiş çocuklar olarak isimlendirilmelerinin ana nedeni bu çocukların bu duruma isteyerek ve bilinçli olarak düşmemiş olmalarıdır.

ASUMA ve İMDAT tarafından yapılan ve 696 kişiye uygulanan çalışmada, katılımcılara birtakım ifadeler yöneltmiş ve katılıp katılmadıkları, destekleyip desteklemedikleri sorulmuştur. Katılımcıların %42,5 erkek iken %57,5'i kadındır.

Ortaya çıkan en belirgin sonuçlardan bir tanesi, Türkiye'de bulunan adalet sisteminin suça sürüklenmiş çocukların geri kazanılmasında yardımcı olmadığıdır. (%89 Hayır, olmuyor ; %11 Evet, oluyor).

Katılımcıların çoğunluğu suça sürüklenmiş çocukların her çocuğun onarıcı hukuk sistemi ile topluma kazandırılmasının mümkün görmektedir. %85,5 oranında "Suça sürüklenmiş her çocuğun olumlu bakış açısıyla (Cezalandırılmaksızın, onarıcı hukuk sistemine uygun olarak eğitici, öğretici müdahale programları ile) topluma kazandırılması mümkün müdür?" sorusuna evet cevabı verilmiştir.

Katılımcıların 2/3'ü sosyal yaşantılarında ilişki kurdukları bir kişinin çocukken bir suç işlemiş olmasının, o kişiye karşı bakış açılarının değiştirmeyeceği görüşündedir.

Ülkemizde son zamanlarda sıkça tartışılmaya başlanan idam cezası hakkında ise katılımcıların yaklaşık 2/3'sü istemediğini dile getirmiştir. Aynı soru çocuk üzerinden bir örnek ile de sorulmuştur. Örneğe göre yurtdışında yaşayan 13 yaşındaki G.S., 11 ve 8 yaşındaki iki kız arkadaşının kafasını demirle ezerek öldürüyor ve idam cezasına çarptırılıyor. Katılımcılara bu, bu yaştaki bir çocuk için uygun bir ceza olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%85'i) uygun olmadığını ifade etmiştir.

ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ HUKUKSAL BOYUTU

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni (ÇHS) Türkiye adına dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından 14 Eylül 1990 tarihinde imzalanmış olmasına rağmen meclisten geçmesi uzun zaman almıştır. 9 Aralık 1994 tarihinde 17, 29 ve 30. maddelerine Lozan Antlaşması ve Anayasa çerçevesinde çekince konulmak suretiyle TBMM'de onaylanmıştır (1). 29-30 Eylül 1989 tarihinde düzenlenen toplantının kararlarının Resmi Gazetede yayınlanıp iç hukuk kurallarına dönüştürülmesi 27 Ocak 1995 tarihinde gerçekleşmiştir. (2)

27 Ocak 1995 tarihli resmi gazetede yayınlanmasıyla iç hukuk kuralına dönüşen ÇHS'nin ülkemizdeki uygulanması ve uygulamaların izlenmesinden sorumlu koordinatör kuruluş Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu olmuştur.

Türkiye, ÇHS'yi imzalamış olmasına karşın çocukların durumuna baktığımızda çocukların korunma, yaşatılma, geliştirilmesi ve katılımları için yeterli düzeye gelemediği görülmektedir. Çocukların yüksek yararı için olması gereken koşulların ülkemizde hala oluşmamış olduğu açıktır. Ancak bugüne kadar geçen 10 yılda kanunların uyum yasaları çerçevesinde düzenlenmesi ve ÇHS'ye uyumlu hale getirilmesi ile ilgili değişiklik çalışmalarının en iyimser şekliyle söyleyecek olursak bununla ilgili değişikliklere gerektiği kadar yer verilmediği görülmektedir. (3) Özellikle ÇHS'nin;

- “Çocukların bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması”na dair 19. maddesi,
- “Suça sürüklenen çocuklar”a ve çocuk dostu adalet sistemi kurulması”na dair 40. maddesi,
- “Mülteci çocuklara özgü hakları” düzenleyen 22. maddesi
- “Çocuğun uygun yaşam standartlarına sahip olma hakkı”na dair 27. maddesi,
- “Çocukların eğitim hakkı”na dair 28. ve 29. maddeleri,
- “Çocuğun boş zaman değerlendirme, dinlenme, eğlenme ve kültürel etkinliklere katılma hakkı”na dair 31. maddesi,
- “Cinsel istismar ve sömürüye karşı korunması”na dair 34. maddesi,
- “Çocukların kaçırılmalarının satılmalarının veya fuhuşa konu edilmelerinin önlenmesi”ne dair 35. maddesi,
- “Suça sürüklenen çocuklar”a ve çocuk dostu adalet sistemi kurulması”na dair 40. maddesi,

kapsamında sözleşme ile uyum konusunda daha atılması gereken çokça adım olduğunu söylemek mümkündür. Anılan maddeler kapsamında yapılan ulusal düzenlemeleri, mevcut eksiklikleri ve önerilerimizi aşağıdaki tablo ile göstermek mümkündür:

ÇHS	Madde Konusu	Ulusal Mevzuat	Ulusal Mevzuat Düzenlemesi	Eksiklikler ve Öneriler
Madde 19	Çocuğun her türlü şiddete karşı korunma hakkı	T.C. Anayasası madde 41/4	The State shall take measures for the protection of the children against all kinds of abuse and violence.	Bu konuda verilen tedbir kararlarının uygulanmasında sorunla karşılaşılmaktadır. Bu sorun belki buna özgü kolluk çalışanlarının özel bir birim oluşturması ve eğitilmesi ile mümkün olabilir.
		Çocukların Cinsel İstismara ve Cinsel Tacize Karşı Korunmasına Dair Sözleşme	Avrupa Konseyi çocuğun şiddete karşı korunması hususunu birkaç başlık altında ele almaktadır. Bunlar cismani ceza, cinsel şiddet, çocuk ticareti, okullarda şiddet, zorbalık ve aile içi şiddettir. Cinsel şiddet bakımından akıllara Türkiye'nin de taraf olduğu ve 2012 yılında yürürlüğe soktuğu Çocukların Cinsel İstismara ve Cinsel Tacize Karşı Korunmasına Dair Sözleşme (Lanzarote Sözleşmesi) gelmektedir. Bu sözleşmede de çocuğun yüksek yararı kavramı temel alınarak önleyici ve koruyucu düzenlemeler yapılması, mağdur çocuk ve ailesine yardım edilmesi, çocuk cinsel istismarı ve sömürsünün suç haline getirilmesi, yeni suç kategorileri yaratılması, çocuğun cinsel istismar ve sömürüye karşı eğitilmesi, soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin çocuk dostu hale getirilmesi, hüküm giymiş cinsel suç faillerinin bilgilerinin kayıt ve muhafaza edilmesi gibi esaslar belirlenmiş ve uluslararası işbirliğinin ile bir izleme mekanizması oluşturulmasının önemi vurgulanmıştır.	Çocuğun konu olduğu internetteki bazı görüntülerin 4 saatten çok daha kısa sürede ortadan kaldırılması gerekmektedir. İnternet Yoluyla İşlenen Suçlar Kanunu'ndaki süre çok uzundur, kısaltılması önerilmektedir.

6284 s. Kanun	Çocuğa karşı şiddet aile içerisinde önlenmeye çalışılmaktadır.	Ülkemizde çoğu zaman tedip hakkı çerçevesinde kabul edilebilecek fiillerin aslında TCK 232/2 kapsamına girdiği bilinmektedir.
5651 sayılı İnternet Yoluyla İşlenen Suçlar Kanunu madde 8	Çocukların zorbalıkla ve sindirilmeye karşı karşıya geldikleri mecralardan biri de internettir. Hukuki düzenleme gereğince, internette yayımlanan görüntülerin yayından kaldırılması için karar verme süresi 4 saattir.	Suç faili çocuk yerine suça sürüklenen çocuk olarak terminoloji değişikliği önerilmektedir.
TCK 232/1	Bir kişi aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamele sayılabilecek bir davranışta bulunursa cezalandırılmaktadır.	
Basın Kanunu madde 21	Sreli yayınlarda onsekiz yaşından küçük olan suç faili veya mağdurlarının kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak şekilde yayın yapanlar para cezasına mahkum edileceklerdir. Burada “suç faili çocuk” teriminin kullanılması, Çocuk Koruma Kanunu’nun kullandığı terminolojiyle bağdaşmamaktadır. Ancak 5187 sayılı Basın Kanunu’nun Çocuk Koruma Kanunu’ndan daha önce yürürlüğe girdiği ve o dönemde Türk Hukuku’nda “suça sürüklenen çocuk” kavramı kullanılmamaktadır.	

Madde 22	Mülteci çocuklara özgü haklar	6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu madde 66	Uluslararası koruma başvurusunda bulunan refakatsiz çocuklar hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır: a) Refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının göze-tilmesi esastır. Başvuru alındığı andan itibaren, haklarında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri uygulanır. b) Refakatsiz çocuğun görüşü dikkate alınarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından, uygun konaklama yerlerine veya yetişkin akrabalarının veya koru-yucu bir ailenin yanına yerleştirilir. c) On altı yaşını doldurmuş olanlar, uygun koşullar sağlandığında kabul ve barınma merkezlerinde de barındırılabilir. ç) Mümkün olduğu ölçüde, çocukların yararı, yaşları ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak, kardeşler bir arada bulundurulur. Zorunlu olmadığı sürece konak-lama yerlerinde değişiklik yapılmaz.	
		İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik	Yönetmelik'te desteklenecek ve ikamet izni verilecek mağdurların tanımı yapılmıştır.Yönetmeliğin 17. maddesinde mağdurun tanımı yapılmıştır. Yönetmelik'te ayrıca insan ticareti mağduru çocuklarla ilgili hükümler de vardır (Yönetmelik m. 24). Bu mağdurların korunması, barındırılması ve destek hizmetleri verilmesi söz konusudur (Yönetmelik m. 25 vd.).	

Madde 27	Çocuğun uygun yaşam standartlarına sahip olma hakkı		Türkiye’de doğrudan çocuğa yönelik olmasa da toplum destekli polislikte ailelere yakacak ve erzak dağıtımlarının yapıldığı görülmektedir, ancak bunlar da miktar açısından sembolik kalmaktadır.	
Madde 28	Çocuğun eğitim hakkı	Anayasa Md. 42	İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Devlet, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.	Eğitim sisteminde çok sık değişiklik yapılmakta olup bunun olumsuz etkileri mevcuttur. Yükseköğrenim yetenekleri doğrultusunda herkese açık olması gerekirken, üniversiteye giriş sınavlarının yapılmasındaki zaruret sebebiyle herkese açık olamamıştır. Vakıf üniversitelerinin bu konuda büyük destek sağladığı bir gerçek ise de, ücret politikasının herkesin yararlanmasını engellediği de bilinmektedir.
		İlköğretim ve Eğitim Kanunu	İlköğretim, kadın erkek bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir. İlköğretim, ilköğrenim kurumlarında verilir; öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi, Devlet okullarında parasızdır. Mecburi ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 13 yaşını bitirip 14 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter.	
		Yükseköğretim Kanunu	Yükseköğretim ise Yüksek Öğretim Kurumu Kanunu ile düzenlenmiştir.	

		TCK madde 112	Eğitim ve öğretim hakkının engellenmesi TCK 112’de özel bir suç tipi olarak düzenlenmiştir	
Madde 29	Eğitimin hedefleri	Adalet Bakanlığı Projesi	Çocuk eğitiminin hedefi olarak “kişilik geliştirilmesi” temelinde insan hakkı ve temel özgürlüklere saygı bilincinin yerleşmesinin sağlanma-sını öngörmüştür. Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine bağlı olması doğalsa da, kültürel farklılıkların mevcudiyeti konusunda farklı düşünenlerle birlikte yaşamının gerek-tirdiği sorumluluğu üstlenecek şekilde eğitilmesi de gerekir. Bu kapsamda Adalet Bakanlığı bünyesinde yürütülen “Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” başlıklı proje dikkat çekicidir. Projenin amacı, demokratik vatandaşlık ve insan hakları eğitimi hakkında eğitim mevzuatının ve mevcut öğretim programının geliştirilmesi, hazırlanan materyallerin pilot okullarda uygulanması, MEB personelinin ve ilgililerin konuyla ilgili farkındalıklarının artırılması ve demokratik okul kültürünün geliştirilmesi ve demokratik okul yeterlilik çerçevesinin hazırlanması olarak belirlenmiştir	
Madde 34	Çocukların cinsel sömürüye maruz kalması	TCK madde 103	Çocukların Cinsel İstismarı Suçu Mağdur çocuk onbeş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş ise, gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış cinsel	Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlardan hükümlü olan çocuklar hakkında sağlık tedbiri uygulanması düşünülebilir.

			istismar kabul edilmektedir. Öte yandan, diğer çocuklara karşı işlenen fiilin cinsel istismar sayılabilmesi için, cinsel davranışın cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilmesi gerekir. Yargıtay,cinsel saldırı ve cinsel istismar suçlarının işlenmesi için vücuda temasın gerektiğini, vücuda temas olmaması durumunda ise cinsel taciz suçunun söz konusu olduğunu ifade etmiştir.	
		TCK madde 104	Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu Bu madde ile cezalandırılan fiil, cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş bir çocukla cinsel ilişkide bulunmaktır. Suç şikâyet tabidir. Burada tartışılan husus, şikâyet hakkını kimi kullanacağıdır. TCK 103/1-cümle 3'te sarkıntılık söz konusu olduğunda, mağdurun yanı sıra velisinin veya vasisinin de şikâyetinde bulunabileceği yazılıdır. Hâlbuki TCK 104'te kiminşikâyet edebileceği belirtilmemiştir. Bu hususla ilgili olarak şikayet hakkının mağdur çocukta olduğu, veli veya vasisinin çocuğun iradesine aykırı olarak şikayette bulunamayacağı belirtilmektedir.	
		TCK madde 105	C,insel Taciz Çocuklara yönelik hem taciz hem de istismar fiilleri, maalesef son zamanlarda artış göstermektedir. Çocukluk döneminde bu fillere maruz kalan kişilerin ileriki dö-nemlerde depresyon, anksiyete, intihara eğilim, madde bağımlılığı gibi psikiyatrik	

			bozukluklar yaşaması tüm geleceğini olumsuz şekilde etkilemektedir	
		Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlardan Hükümlü Olanlara Uygulanacak Tedavi ve Diğer Yükümlülükler Hakkında Yönetmelik	Yönetmelik; 5237 sayılı TCK m.102, 103 ve 104’de düzenlenen cinsel suçlara yönelik bir yaptırım olarak kimyasal kastrasyon (ilaçlı) ve cerrahi kastrasyon (ilaçsız) yöntemleri öngörülmektedir. Bu düzenlenimini iptal için Danıştay’da iptal davası açılmıştır. Danıştay, Yönetmelik’in 7. maddesinin 1. fıkrasına dayanılarak kastrasyona dair karar verilmesi ve bu kararın da uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğacağına ve mevcut düzenlemenin açıkça hukuka aykırı olduğuna ve bu şartların birlikte gerçekleştiğine kanaat getirmiş ve ilgili maddenin yürütmenin durdurulmasına karar vermiştir. Bu karara yapılan itiraz sonrasında Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 02.11.2017 tarih ve 2017/927 Esas sayılı kararı ile itirazın kısmen kabul kısmen de reddedilmiştir	

		TCK 226	Türk Ceza Kanunu'nda "çocuk pornografisi" diye bir suç tipi düzenlenmemiştir. Ancak "Müstehcenlik" başlıklı maddesi kapsamında değerlendirilmektedir. Çocuk pornografisi basit olarak, "çocuk içeren cinsel eylemi emsil eden görüntü veya figürler" şeklinde tanımlanabilir. Bu tanıma sadece görüntülerin değil, yazı ve sözlerin de dâhil edilmiştir. Ayrıca, suçun konusunu oluşturan müstehcen görüntü, yazı veya sözlerin üretiminde, maddede 6698 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle, sadece çocukların değil, bunun yanına temsili çocuk görüntüleri ve çocuk gibi görünen kişilerin kullanılması da eklenmiştir.	
Madde 35	Çocukların kaçırılmalarının, satılmalarının ve fuhşa zorlanmalarının önlenmesi	2002 yılında Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Fahişeliği ve Pornografisine İlişkin İhtiyari Protokol	Bu Protokol 09.05.2002 tairhli ve 4755 sayılı Kanun ile uygun bulunmuştur. Bu Protokol taraf devletlerin çocuk satışı, fahişeliği ve pornografisi ile ilgili fiilleri suç haline getirme ve kovuşturma hususunda gerekli önlemleri almasını öngörmektedir. Protokol ile ilgili ilk ülke raporunda, TCK 80, 94, 96, 102, 103, 104, 105, 109, 226, 227, 231 ve 234'ten bahsedilerek, anılan maddelerde çocuk satışı, çocuklara karşı cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisinin suç olarak düzenlendiği belirtilmiştir	Bu suçla korunan hukuksal yarar genel ahlaktır. Ancak maddenin birinci fıkrasındaki suç tipi ile gözetilen hukuki menfaat çocuğun korunmasıdır. Zira ancak böyle bir yorum yapıldığında maddenin ÇHS'ne uygunluğundan bahsedilebilir. Her ne kadar çocuk ile ilişkiye giren kişi, cinsel istismar suçunun faili olsa da ço-cuk fuhuşu bakımından herhangi bir sorumluluğu gündeme gelmemektedir. Çocuk fuhşunda, müşteri konumundaki kişiler de cezalandırılmalıdır.

		TCK madde 227	Fuhuş suçunu düzenlemektedir. Çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişi, dört yıldan on yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır. Kanun burada sadece çocuktan bahsettiği için, çocuğun evlilik veya başka bir yolla reşit olmasının bir önemi yoktur.	
Madde 40	Çocuk adalet sisteminin uygulanması	Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Çocuk Dostu Adalet ile İlgili Ana Esasları	Çocuk Dostu Adalet Kavramı. Adalet sisteminin iyi çalışması sadece suça sürüklenen çocukları ilgilendir-memektedir. Çocukların değişik sebeplerden ötürü adalet sistemi ile bağlantıya geçtiği bilinmektedir. Çocuk, suç mağduru veya faili olabilir, ebeveyni boşanan bir çocuk olabilir, tanık olabilir ve bütün bu hallerde çocuğun bir şekilde adalet sistemi ile karşı-laşması gerekecektir. Bu durumda kalan bir çocuk, yetişkinlere ait bir dünyaya gir-mektedir ve haliyle çocuk üzerinde bir baskı ve çekingenlik hali oluşacaktır. Bu neden-lerle çocukların ihtiyaçlarına uyarlanmış bir adalet sistemi gereklidir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Çocuk Dostu Adalet ile İlgili Ana Esasları'na baktığımızda, beş temel prensipten söz edildiği görülmektedir. Bunlar; katılım, çocuğun üstün yararı, itibar, ayrımcılıktan koruma ve hukuk devletidir.	Çocuk dostu adalet ulaşılabilir, çocuğun yaşına uygun, süratli, özenli olmalıdır. Bunun yanı sıra, çocuğun ihtiyaçlarına uyarlanmış ve odaklanmış, adil yargılama ilkesine, yargılamaya katılma ve yargılamayı anlama haklarına, özel ve aile hayatına, şeref ve haysiyete saygılı değildir. Çocuklar ile çalışacak kişilerin değişik disiplinlerden uzmanlar olmasının öneminin bilinmesidir. Bu anlamda hukukçuların, psikologların, hekimlerin, polis, göç idaresi memurlarının, sosyal çalışma görevlilerinin ve uzlaştırmacıların birlikte görev yapmaları gerekebilir

				Hürriyetten yoksun bırakılma son çare olmalıdır. Hürriyetinden yoksun bırakılan çocuklar mutlaka yetişkinlerden ayrı bir yerde kalmalıdır. Eğer çocuklar yetişkinlerle birlikte kalacaklarsa da bu istisna olmalı ve sadece çocuğun üstün yararının gerektirdiği hallerde uygulanmalıdır
		ÇKK madde 5, 7, 8, 9, 110,11, 12)	Çocuk hakkında alınabilen tedbirler ikiye ayrılmaktadır: “koruyucu ve destekleyici tedbirler” (ÇKK 5) ve “çocuklara özgü güvenlik tedbiri” (TCK 56 yollaması ile ÇKK 11). Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin amacı, çocuğu kendi aile ortamında tutarak korumaktır. Bu korumayı sağlamak üzere, çocuğa danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma kolaylıkları sağlanmaktadır .	Sosyal inceleme raporu (SİR) çocukla ilgili her davada alınmalıdır.

		6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun	2012 yılında yürürlüğe giren Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Ön-lenmesi Hakkında 6284 sayılı kanuna göre tedbir kararı, bu kanun kapsamında şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlar hakkında hâkim, kolluk görevlileri ve mülkî amirler tarafından, istem üzerine veya re'sen verilecek tedbir kararlarını ifade etmektedir (2/1-ğ). Bu kanunda, koruyucu ve önleyici tedbirler, hakim tarafından verilecek tedbirler ile mülki amir tarafından verilecek tedbirler olmak üzere ikiye ayrılmıştır.	
--	--	---	--	--

ÇALIŞAN ÇOCUKLAR

1. MEVCUT DURUM

Dünya Çalışma Örgütü'ne (ILO) göre "çocuk işçiliği" çoğu kez çocukları, çocukluklarını yaşamaktan alıkoyan, potansiyellerini ve saygınlıklarını eksiltten, fiziksel ve zihinsel gelişimleri açısından zararlı işler olarak tanımlanmaktadır. (ILO, 2019) Buna göre çocuk işçiliği şunları kapsamaktadır:

- Zihinsel, fiziksel, toplumsal ya da ahlaki açıdan tehlikeli ve zararlı işler
- Okula devam etmelerini ve erken ayrılmalarına yol açacak işler
- Okulla eş zamanlı yürütmek zorunda bırakılan aşırı uzun süren ve ağır işler

182 sayılı ILO Sözleşmesi'nin 3'üncü maddesinde tanımlanan biçimlere son verilmelidir:

- Çocukların alım- satımı ve ticareti, borç karşılığı veya bağımlı olarak çalıştırılması ve askeri çatışmalarda çocukların zorla ya da zorunlu tutularak kullanılmasını da içerecek şekilde zorla ya da mecburî çalıştırılmaları gibi kölelik ve kölelik benzeri uygulamaların tüm biçimleri
- Çocuğun fahişelikte, pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde kullanılmasını, bunlar için tedarikini ya da sunumu
- Çocuğun özellikle ilgili uluslararası anlaşmalarda belirtilen uyuşturucu maddelerin üretimi ve ticareti gibi yasal olmayan faaliyetlerde kullanılması, bunlar için tedarikini ya da sunumu
- Doğası veya gerçekleştirildiği koşullar itibarıyla çocukların sağlık, güvenlik veya ahlaki gelişimleri açısından zararlı olan işler

ILO'ya göre Dünyada çalışan çocukların sayısı 2000 yılından bu yana üçte bir azalarak 246 milyondan 168 milyona inmiştir. Bu çocukların yarıdan fazlası, yaklaşık 85 milyon tehlikeli işlerde (bu sayı 2000 yılında 171 milyon idi). Tarım, çocuk işçiliği açısından açık ara en başta gelen sektördür (98 milyon ya da toplam çocuk işçilerin %59'u), ancak hizmet (54 milyon) ve sanayi (12 milyon) sektörlerindeki çocuk işçiler de önemli bir nicelik oluşturmaktadır ve bu çocukların çoğu kayıt dışı ekonomide çalışmaktadır. ILO ayrıca, 5-17 yaşları arasındaki yaklaşık 152 milyon çocuğun, çocuk emeğine maruz kaldığını doğrulayan bir çocuk emeği eşlik eden tahminde bulunmaktadır.

ILO'nun yaptığı bir araştırmaya göre 5-14 yaş grubundan olup çalışan çocukların yaklaşık üçte biri eğitim sisteminin dışındadır. Söz konusu 5-14 yaş grubunda çalışan çocukların yüzde 38'i tehlikeli işlerde, 15-17 yaş grubunda olanların üçte ikisi haftada 43 saatten fazla çalışmaktadır.

ILO Çocuk İşgücü Sonuçları ve Trendleri Küresel Tahminleri (2012-2016) Raporu'na göre, 152 milyon çocuk işçi olarak çalışmakta ve 73 milyonu tehlikeli işlerde çalışmaktadır. Tarım sektöründe çalışan çocuklar 2012'den 2016'ya kadar önemli ölçüde artmıştır.

ILO'nun Türkiye'ye dair istatistiki göstergeleri aşağıdaki gibidir:

Gösterge	2015	2016	2017	2018
İstihdam - nüfus oranı, gençlik - ILO model tahminleri, Kasım 2017 (%)	34.8	34.7	34.3	34.3
Gençlerin işgücüne katılım oranları (%)	41.7	42.3	--	--
Gençlerin işgücüne katılım oranları, erkek (%)	53.9	54.2	--	--
Gençlerin işgücüne katılım oranları, kadın (%)	29.5	30.3	--	--
Genç işsizlik oranı (%)	18.4	19.4	--	--
Genç işsizlik oranı, erkek (%)	16.4	17.2	--	--
Genç işsizlik oranı, kadın (%)	22.1	23.5	--	--
İstihdam, eğitim veya öğretimde bulunmayan gençlerin payı (NEET) (%)	23.8	23.9	--	--
İstihdam, eğitim veya öğretimde bulunmayan gençlerin payı (NEET), erkek (%)	14.1	14.5	--	--
İstihdam, eğitim veya öğretimde bulunmayan gençlerin payı (NEET), kadın (%)	33.6	33.5	--	--
İşsizlik oranı, gençlik - ILO model tahminleri, Kasım 2017 (%)	18.4	19.4	20.3	20.0

TÜİK'in İstatistiklerle Çocuk (2014) Raporu'nda yer alan rakamlara göre, Türkiye'de daimi olarak yoksulluk eşiği altında yaşayan 17 milyon kişinin neredeyse yarısını çocuklar oluşturuyor. Yine TÜİK'in 2012 rakamlarına göre, Türkiye'de yaşayan yaklaşık bir milyon çocuk işçinin büyük çoğunluğu ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılıyor ve yaklaşık 400 bin çocuk, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden biri olarak tanımladığı mevsimlik gezici tarımda çalışarak aylar boyunca evlerinden, okullarından uzakta yaşamını sürdürüyor.

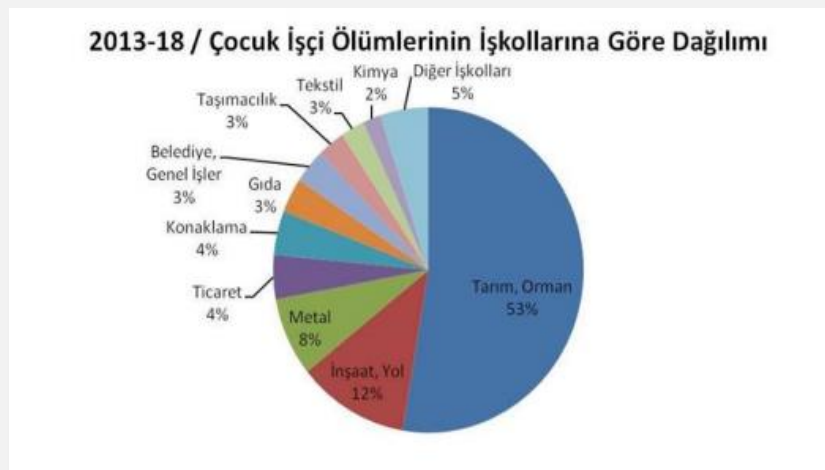
TÜİK istatistiklerine göre;

- 15-17 yaş grubundaki işgücüne katılım oranı %20,8'dir. Bu oran erkeklerde %27,8 iken kızlarda %13,4'tür.
- Hanehalkı işgücü istatistiklerine göre, 2016 yılında 15-17 yaş grubundaki çocuklar için işgücüne katılım oranı %20,8'dir.
- İstihdam oranı %18, işsizlik oranı ise %13,5'dir.

Yıl-Year		Non-institutional child population	Labour force	Employed	Unemployed	Population not in labour force	Labour force participation rate	Employment rate	Unemployment rate	Non-agricultural unemployment rate
				(.000)					(%)	
2014	Toplam-Total	3 922	824	709	115	3 098	21,0	18,1	13,9	18,6
	Erkek-Boy	2 013	592	503	90	1 420	29,4	25,0	15,2	18,8
	Kız-Girl	1 909	231	206	25	1 678	12,1	10,8	10,8	17,9
2015	Toplam-Total	3 956	832	716	116	3 124	21,0	18,1	13,9	18,5
	Erkek-Boy	2 028	580	497	83	1 447	28,6	24,5	14,4	17,7
	Kız-Girl	1 928	252	219	32	1 677	13,0	11,4	12,8	21,0
2016	Toplam-Total	3 944	819	709	110	3 125	20,8	18,0	13,5	18,1
	Erkek-Boy	2 021	561	480	81	1 460	27,8	23,8	14,4	18,3
	Kız-Girl	1 923	258	228	29	1 665	13,4	11,9	11,4	17,5

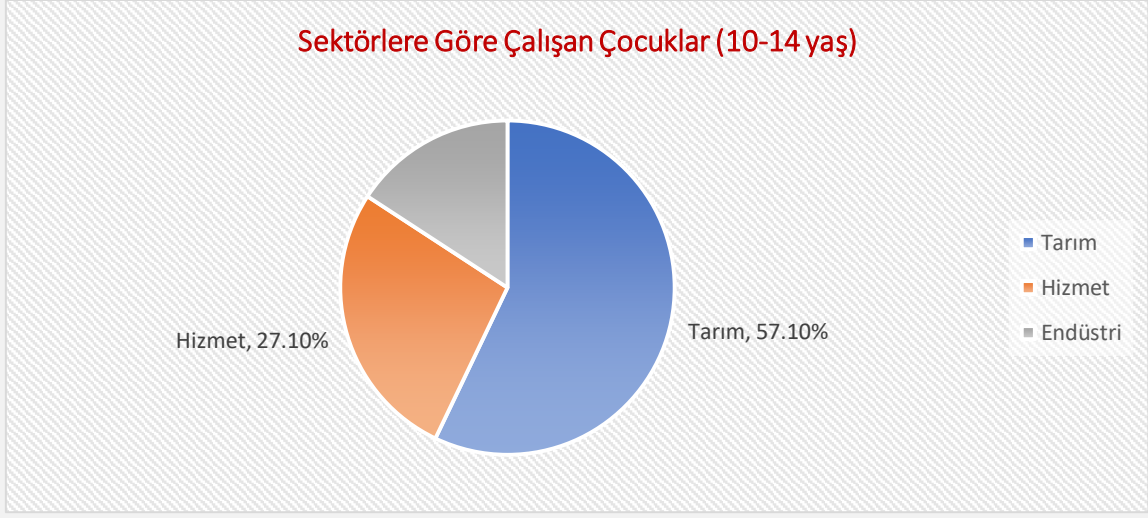
TurkStat, Statistics on Child, 2016
Source: TurkStat, Household Labour Force Survey, 2014-2016
Figures in table may not add up to totals due to rounding.

Çocuk işçi sayısı 2018 itibarıyla 2 milyona yaklaşmıştır. 2012’de 601 bin olan 15-17 yaş arası çocuk işçi sayısı, 2016 yılına gelindiğinde 709 bine ulaşmıştır. Çalışan her 10 çocuktan 8’inin kayıt dışıdır. TÜİK’in 2016 yılı verilerine göre çocuk işçilerin yüzde 78’i kayıt dışı çalışmıştır. 2018 yılında yaşları 15,16 ve 17 olan üç çocuk çalışırken hayatını kaybetmiştir. Mesleki eğitim alan ve özellikle turizm sektöründe çalıştırılan stajyerler, resmi kayıtlara “çocuk işçi” olarak geçmemiştir. (T24, 2019). Türkiye’de de çalıştırılan çocukların sektörlere göre dağılımında en yüksek pay tarımıdır. Çocuk işçilerin yüzde 45’i tarımda çalışırken, yüzde 31’i hizmetler sektöründe ve yüzde 21’i sanayide istihdam edilmektedir. Özellikle tarımda çalışan kız çocukların oranı yüzde 58 ile genel ortalamanın da üstündedir. (AİSİG, 2017)

Aşağıda Türkiye'de çocukların iş ve eğitime ilişkin temel göstergeler sunmaktadır.

Çocuklar	Yaş	Oran (Yüzde)
Çalışan	6-14 yaş	2,6
Okula Kayıtlı	6-14 yaş	92,4
Hem Çalışıp Hem Okula Kayıtlı	6-14 yaş	1,6
İlköğretim Tamamlama		99,8

GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİ ÇOCUKLAR

15 Şubat 2018'de yayınlanan BMMYK verilerine göre, 3.531.416 Suriyeli Mülteci kayıtlıdır. Demografik bakış açısından, Suriyeli mültecilerin %54,2'si erkek, %45,8'i kadındır. Bunun yanı sıra, nüfusun %45,3'ü çocuktur.

Türkiye'de çoğu Suriyeli olmak üzere yaklaşık 4 milyon mülteci ve geçici koruma altındakiler yaşıyor ve yaklaşık 1.74 milyonu çocuktur. Ocak 2019 itibarıyla okula kayıtlı olan 645 bin çocuğa karşı, yaklaşık 400 bin çocuk hala okul dışındadır. Kayıt dışı bir ekonomi oranının yaklaşık yüzde 29'a kadar çıkmasıyla Türkiye, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkeleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Şanlıurfa'da Suriyeli hanelerin yüzde 15'inin en az bir çalışan çocuğu bulunmaktadır ve Hatay'da bu oran yüzde 24'e yükselmektedir. Çalışan bir çocuğun yaş ortalaması Şanlıurfa'da 14, Hatay'da 15'tir. Bu şehirlerde yaşayan Suriyeli çocukların yüzde 70 ila 80'i haftada en az altı gün, yüzde 90'ı günde sekiz saatten fazla çalışmaktadır. Kilis için yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre ise Suriyeli çocuk işçilerin yüzde 45'i ailede tek çalışan olduklarını belirtirken, yüzde 71'inin ebeveynleri herhangi bir işte çalışmıyor. Çocukların yüzde 64'ünün aylık geliri ise 0-250 lira arasındadır.

2. HUKUKİ BOYUT

Kanunun 71. Maddesinde çocukların çalışma süreleriyle ilgili düzenlemeler yapılmıştır. 'Buna göre; zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış ve örgün eğitime devam etmeyen çocukların çalışma saatlerinin

günde 7 ve haftada 35 saatten; sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde çalışanların ise günde 5 ve haftada 30'dan fazla olmayacağı ve bu sürenin 15 yaşını tamamlamış çocuklar için günde 8 ve haftada 40 kadar artırılabilceği hüküm altına alınmıştır. Okul öncesi çocuklar ile okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, eğitim saatleri dışında olmak üzere, en fazla günde 2 ve haftada 10 olabilmektedir' (ÇSGB,2017). Şeklinde tanımlanmıştır

İş Kanununun 71. maddesine dayanılarak hazırlanan "Çocuk Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" 6 Nisan 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelikte yer alan bilgilere bakıldığında; 'Çocuk ve genç işçilerin sağlık ve güvenliklerini, fiziksel, zihinsel, ahlaki ve sosyal gelişmelerini veya öğrenimlerini tehlikeye atmadan çalışma şekillerinin esaslarını belirlemek ve ekonomik istismarlarını önlemek amacıyla çıkarılan Yönetmelik, İş Kanununun 71. maddesi gereğince, 18 yaşını doldurmamış çocuk ve genç işçiler bakımından yasak olan işler ile 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış genç işçilerin çalışmasına izin verilecek işleri, 14 yaşını bitirmiş ve ilköğretimini tamamlamış çocukların çalıştırılabilecekleri hafif işleri ve çalışma koşullarına ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır'(ÇSGB,2017).

3. PAYDAŞLAR VE UYGULAMALAR

Çocuk işçiliği için başlıca ilgili paydaşlar aşağıdaki gibi ifade edilebilir;

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Çocuk Hakları Bölümü, Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP), Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kalkınma Bakanlığı, Güvenlik Genel Müdürlüğü, ÇOGEP, Türkiye Belediyeler Birliği, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gençlik Merkezleri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, STK'larla ilgili çocuklara yönelik olarak FİŞEK Enstitüsü ve diğer STK'lar

2017-2023 Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Ulusal Eylem Planı hazırlanmıştır ve yılda iki kez değerlendirilmektedir. Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Ulusal Eylem Planına (2017-2023) göre, planlanan politikalar ve önlemler; Mevzuat değişikliği, Mevcut kurumların güçlendirilmesi ve yeni kurumların yapılandırılması, Bilinçlendirmek, Sosyal Katılım ve Toplumsal Katılımın Sağlanması, Eğitim ve kurtarma, Yoksulluğu sona erdirmek, Sosyal koruma ve sosyal güvenlik ağının genişletilmesi

Tanım	Politika
Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Ulusal Politika ve Program Çerçevesi (2005-2015)	Bu programın stratejik hedefi, en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğine ve özellikle kız çocukların durumuna önem vererek çocuk işçiliğinin 10 yıl içinde tamamıyla yok edilmesidir.
İnsan Ticareti İle Mücadelede İkinci Ulusal Eylem Planı	Türkiye'nin insan kaçakçılığının önlenmesine yönelik stratejisini ana hatlarıyla belirtir. Çocukları son derece savunmasız bir grup olarak tanımlar ve sığınacak olan çocuklar için özel güvenlik önlemleri alır ve çocuk ticaretini önleme konusunda uluslararası işbirliğini artırır.
Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023)	İş yaratma ve sürdürülebilir ekonomik büyüme hedefiyle işgücü piyasası sorunlarını belirlemeyi ve çözmeyi amaçlar. Planın odak noktası olan çocuk işçiliğinin, özellikle de tarımdaki tehlikeli işlerin önlenmesini içerir ve eğitime erişimin arttırılmasını savunur.

4. PROBLEMLER

Yoksulluk

TÜİK'in ekim ayında açıklanan 2016 yılı araştırma sonuçlarına göre, eş değer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirinin yüzde 60'ı dikkate alınarak, belirlenen ve yoksulluk sınırına göre hesaplanan yoksulluk oranı, Türkiye'de 2016 yılında bu oran yüzde 21.2'dir. (CNN, 2018)

Yoksulluk oranının yüksek olması çocukların eve ekonomik katkı getirecek birer birey olarak görülmesine katkı sağlamakta aynı zamanda özellikle tek-reisli ailelerde çalıştırılarak aile gelirine katkı sağlamaya zorlanmaktadır.

Kayıt Dışı İstihdam

SGK verilerine göre kayıt dışı istihdam problemi Türkiye'nin hala önemli problemlerinden bir tanesidir. Son 5 seneye ait verilere bakıldığında %33-36 civarında kayıt dışı istihdam olduğunu göstermektedir. En büyük kayıt dışı istihdam tarımdadır. Çocukların da en çok kayıt dışı çalıştığı ve ölüm oranının en yüksek olduğu sektör tarım sektörüdür. (SGK, 2018)

Yıllar	Tarım	Tarım Dışı	Sanayi	Hizmet	İnşaat	Genel
2013	83,28	22,4	25,23	20,9	-	36,75
2014	82,27	22,32	20,26	21,09	36,61	34,97
2015	81,16	21,23	19,13	20,05	35,58	33,57
2016	82,09	21,72	20,2	20,35	35,76	33,49
2017	83,33	22,1	20,03	20,95	35,80	33,97

İşsizlik

İşsizlik de çocukların çalışmasını teşvik edici niteliktedir. İşsizliğin yüksek olduğu yerlerde aileler, hane halkı gelirine katkısı olması amacıyla çocukları çalıştırmaya yönelebiliyorlar. Düşük ücretli olarak çalışmalarına rağmen hane halkı gelirine katkı sağladığından dolayı tercih edilmektedirler.

İşsizlik oranı, Kasım 2018'de yüzde 12.3 olmuştur. İşsiz sayısı 706 bin kişi artarak 3 milyon 981 bin kişiye yükselmiştir. (Sputnik, 2019)

Göç

Dünya üzerinde 31 milyon çocuk doğdukları ülkeden farklı bir yerde yaşamakta ve bu sayının 11 milyonunu mülteci ve sığınmacı çocuklar oluşturmaktadır (Yaklaşık olarak her 200 çocuktan 1'i).

5. ÖNERİLER

- Çocuk işçiliğinin en temel nedeni, yoksulluk sorunudur. Bu nedenle bütüncül, kapsamlı bir yaklaşımla yoksullukla mücadele konusunda etkin, verimli politikalar üretmek, bu alanda hizmet sunan kuruluşların kurumsal kapasitelerinin artırılması gerekmektedir.

- Türkiye’de çalışan çocuklar sorunu ile ilgili net bir alan araştırması bulunmamaktadır. Sorunun çözümü adına öncelikli olarak nitelikli bir alan araştırması yapılmalıdır. Yapılacak olan alan araştırması, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları işbirliği ile gerçekleştirilmelidir.
- Çocuğun eğitim hayatında yer alabilmesi için; öncelikli olarak erken yaşta başlayarak, yasal olarak çocuk sayıldığı yaşa kadar örgün eğitimin zorunlu hale getirilmesi gerekmektedir.
- Okul müfredatının içerisinde insan hakları, çocuk hakları ve cinsellik eğitimi olmalıdır.
- Eğitimcilere çocuk ile iletişim, insan hakları, sorunla başa çıkmada etkili iletişim becerileri konularında eğitimler düzenlenmelidir.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde, bireylere evlilik öncesi ve sonrası olmak üzere tamamlayıcı ebeveynlik eğitimleri verilmelidir. Sağlık Bakanlığı bünyesinde, birey ve çiftlere yönelik olmak üzere, üreme ve aile planlaması eğitimleri düzenlenmelidir.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı bünyesinde çalışan meslek elemanı sayısı artırılmalıdır. Çünkü meslek elemanı sayısındaki yetersizlik, çalışan çocuğun izleme/takip durumunun yapılamamasına neden olmaktadır.
- Türkiye’de esnek yasal düzenlemeler, korunmasız emek şeklinde çocuk işçiliğinin önünü açmaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde “18 yaşın altındaki herkes çocuktur.” tanımı göz önünde bulundurularak, Gerekli yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ile birlikte işverenlerinin denetiminin de etkili bir şekilde yapılması gerektiği, üzerinde durulması gereken bir konu olmalıdır.
- Belediyelerde “Çocuk Komisyonu” kurularak, ilk elden aileler ve çocuklar için yardım ve desteğin ulaştırılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, çocuk komisyonu ile birlikte çocuğun problemlerini ve taleplerini ifade edebildiği, kendisi ile ilgili problemlerin çözümünde aktif olarak yer alması önemlidir.
- Çocukların çalışmasına neden olan bütün toplumsal ve ekonomik yaşamın yeniden sosyal devlet anlayışı temelinde kamusal olarak yapılandırılarak, tüm çocukların ücretsiz eğitim, sağlık, beslenme ve benzeri en temel haklarına sahip olması amaçlanmalıdır.

EĞİTİM HAKKINDAN YOKSUN KALAN ÇOCUKLAR

EĞİTİM HAKKI

Türkiye'de çocuk istismarı ciddi bir sorundur ve konuyla ilgili çok sınırlı araştırmalar yapılmıştır. Yasal, tıbbi, adli, eğitimsel ve psikolojik boyutları olsa da, bu boyutların hiçbiri çocuk istismarını kendi kapsamları içine almamaktadır.

Kurumsal cezanın eğitim sistemimizde geleneksel bir yere sahip olması, insanların bunu ebeveyn, öğretmen veya sadece yetişkin olarak çocuklara karşı yapma hakkına sahip oldukları fikrini doğurmuştur.

Özel eğitim alanında okul ve öğrenci sayısı yıllar içinde artmıştır. Özel eğitim okullarının sayısı 2001-2002'de 342 iken 2016-2017'de 1.308'dir ; 2001 yılında 53.306 olan özel öğrenci sayısı 2016-2017 yıllarında, 306.205'e çıkmıştır.

Tablo: Özel Eğitim Okullarındaki Öğrenci Sayısı (Resmi Eğitim)

Özel Eğitim Okullarındaki Öğrenci Sayısı (Resmi Eğitim)	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı
2016-2017 (1. Dönem)	1.308	306.205
2011-2012	814	212.617
2006-2007	537	92.178
2001-2002	342	53.306

Kaynak: Eğitim Bakanlığı, 2017

Not: Öğrenci Sayısı, özel eğitim okullarındaki öğrencileri, dahil edici eğitimi ve özel sınıfları içerir.

Ulaştırma desteği ile eğitim alan öğrenci sayısı yıllar geçtikçe artmıştır. 2015-2016 yıllarında 81.094 öğrenci eğitim hizmetlerinden ulaştırma hizmetinden yararlanmıştır.

Tablo: Özel okulların bütçe tahsisleri

Özel Eğitim Okullarındaki Öğrenci Sayısı (Resmi Eğitim)	Öğrenci Sayısı	Bütçe Tahsisleri (Milyon TL)

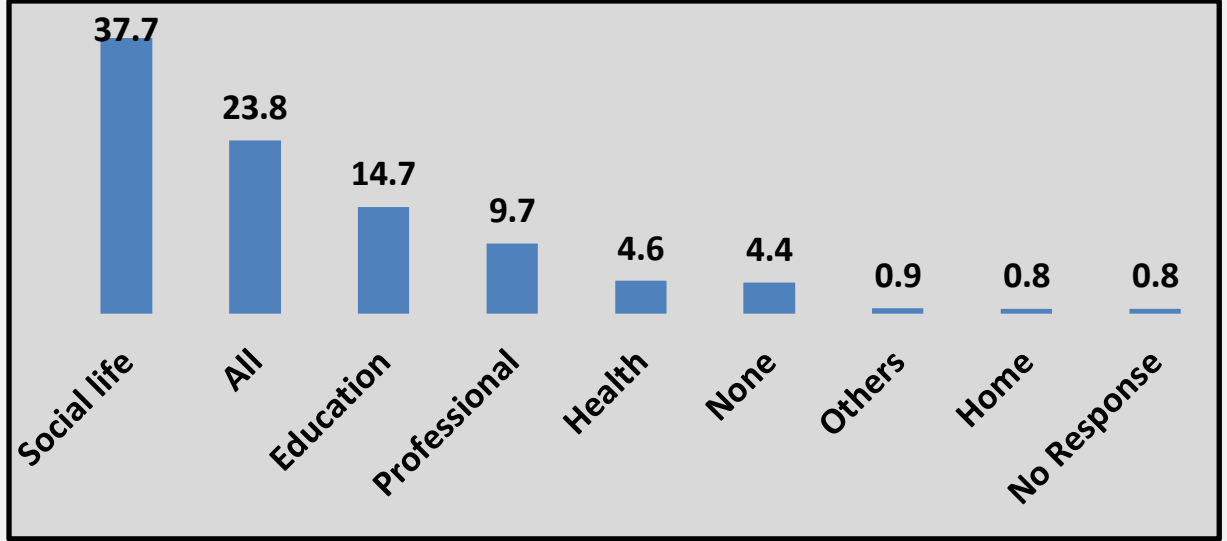
2015-2016	81.094	240.5
2011-2012	41.088	70
2007-2008	24.314	27.3
2004-2005	6.901	1.9

Kaynak: Eğitim Bakanlığı, 2017

Not: Öğrenci Sayısı, özel eğitim okullarındaki öğrencileri, dahil edici eğitimi ve özel sınıfları içerir.

Engelli çocuklar çoğunlukla sosyal yaşamdan dışlanıyor. Ayrıca, eğitime erişim en sorunlu alanlardan biri gibi görünmektedir.

Tablo: Engelli çocukların dışlandığı alanlar, (%)

Kaynak: Türkiye ve UNICEF Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelliler ve Yaşlılar Genel Müdürlüğü Hizmet Hizmetleri ve UNICEF, Türkiye’de Engelli Çocuklara İlişkin Bilgi, Tutum ve Uygulama Çalışması (KAP), 2015

ÇHS Maddesine göre, Türkiye’de eğitim hakkıyla ilgili çeşitli yasalar vardır, temel sağlık sistemini güçlendirmek, sokakta yaşayan ve çalışan çocuklara daha efektif ve yenilikçi bir yolla yardım etmek, çocukları istismara karşı korumak ve adil çocuk işçiliği uygulamalarını izlemenin ve uygulamanın daha etkili yollarını geliştirmeye yönelik yasaları içermektedir.

Türkiye’de

- Örgün eğitimde büyük bir cinsiyet farkı yoktur.
- Okul öncesi eğitim çoğunlukla ailelerin koşullarından etkilenmektedir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü ülkeleri için okul öncesi yüzde 86.9, Türkiye’nin oranı ise 35.5. Türkiye ile Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü ülkeleri arasında büyük bir fark vardır.

- İlköğretim için: Doğu Karadeniz oranı 92.6'dır. En düşük bölgedir. Dolayısıyla bölgeler arasında büyük farklar yoktur.
- Ancak orta öğretim için kuzeydoğu Anadolu %67'dir.
- Özel okullar 4 + 4 + 4 eğitim sisteminin uygulanmasından sonra önemli ölçüde artmıştır.
- Türkiye'de öğretmen başına 17 öğrenci bulunmaktadır.
- Ulusal Müdahale: MEB'nin 2015-2019 dönemi için stratejik planında %100 okullaşma oranını hedeflemektedir.

Mülteci Çocuklar

Eğitim, Türkiye'deki mülteci çocuklar için kritik konulardan biridir. Mart 2017 itibariyle Milli Eğitim Sistemine kayıtlı geçici koruma altındaki çocuk sayısı 459.521'dir. Bu sayı 2019 itibariyle 600 binin üzerindedir.

Ekim 2015 itibariyle kayıtlı toplam 276.890 çocuğa kıyasla bu rakam kayda değer bir artışı temsil etmektedir. 29 Mart 2017 itibariyle, 459.521 Suriyeli çocuk eğitim hizmetlerinden yararlanmaktadır. Bu öğrencilerin 293.039'u geçici eğitim merkezinde, 166.482'si devlet okullarındadır. Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre; Türkiye'de 432 geçici eğitim merkezi, kamplarda 31 ve kamp dışında 401 tane olmak üzere eğitim görmektedirler.

- Eğitim önemli konulardan biridir. 605.000 çocuğun okula gitme şansı vardır.
- 275 bin çocuk geçici eğitim sisteminde eğitim alıyor. 329 bin devlet okulunda eğitim görüyor.
- Çocukların bazıları okul dışındadır ve gelecekte toplumdan uzaklaşmalarına neden olabilir.
- Eğitim sistemi için oturma izni kaldırılmıştır.
- 604.000 öğrenci okula kayıt yaptırdı ancak okula gidip gitmediklerini bilmiyoruz.
- Suriyeli çocuklara iyi bir eğitim vermek istiyorsak, 4 bin daha fazla okula, 50 bin daha fazla öğretmene ihtiyacımız var. O zaman yeni okullar kurmak kolay değil.
- Devlet ülkenin geri göndereceğini söylerken yararlı ve etkili bir entegrasyon politikasını izleyemezsiniz.
- Dil engelleri önemli bir sorundur.
- Çocuğu okullarda görüyoruz, peki ya aileler? Ailelerin desteği ve koşulları da çocuğun eğitimini ve sosyal yaşamını etkiler.
- Suriyeli öğrencilerin% 47'si Türkçe bile bilmiyor.

Şubat 2018 itibariyle 604 bin mülteci Eğitim Sisteminden yararlanmıştır (Mart 2017'den beri % 31 artış). Eğitimdeki boşluk yaşa göre artmaktadır.

- Suriyeli çocuklar okula kayıtlıdır, ancak gidip gitmedikleri bilinmemektedir.
- Eğitim hakkı en çok ihlal edilen haktır. Ailelerin okulların ihtiyaçlarına yeterli parası yoktur ve çocuklar iyi muamele görmediklerini düşünüyor.

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Türkiye'de yapılan bir çalışmada, kamp dışında yaşayan Suriyeli çocukların okula gitmeleri için birçok engel bulunduğunu belirtmiştir. Bunlardan en önemlileri: dil engeli, ekonomik zorluklar ve sosyal entegrasyon.

Türkiye'deki devlet okullarının, Türk hükümeti tarafından resmi olarak ve geçici korumadan yararlanan ilk ve ortaokul çağındaki tüm Suriyeli öğrencilere açık olduğu kaydedilmiştir.

Türkiye'deki 25 Suriye Mülteci Kampındaki okul çağındaki çocukların yaklaşık yüzde 90'ı düzenli devam edilen bir okula kayıt olmuştur. Ancak, bu çocuklar Türkiye'de yaşayan okul çağındaki Suriyeli mültecilerin yalnızca % 13'ünü oluşturmaktadır. Bu çocuklardan da gayri resmi kayıtlara göre, sadece % 50'sinin okula devam ettiği belirtilmiştir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, çocuklarla ilgili konularda ana yasadır. Yoksulluk Genç nüfusun 23,7'si işsiz ve (15-24) yaş grubunun % 32,6'sı ne eğitimde ne de istihdamdadır.

Roman Çocuklar

Roman çocukların eğitim yaşamlarını iyileştirmek insan haklarına dayalı bir yaklaşım gerektirir. Roman çocukların eğitime erişimleri için çeşitli alanlarda farklı korunma gereksinimlerine ihtiyaçları vardır;

- Çocuk emeği alanında
- Çocuk evliliği alanında
- Yaşamlarını etkileyen kararlara katılım için sınırlı fırsatlar sunulmalı
- Okullarda ayrımcılığın sona ermesi alanında
- Erken çocukluk dönemi bakımı ve eğitime her düzeyde düşük katılım hakkında

ÖNERİLER

Çocukların eğitime devam edecek uygun barınma, sağlık ve mekânsal düzenlemelerin yapılması

Çocukların eğitime devam etmesi önündeki çocuk işçiliği ile etkin mücadele

Mülteci çocukların dil engellerinin ortadan kaldırılmasına yönelik doğru pedagojik yaklaşımın geliştirilmesi

Yararlı bir entegrasyon politikası izlemek

Çocuk evliliği ile etkin mücadele etmek

Akranlararası zorbalığın engellenmesi ve ayrımcılığın son bulmasını sağlamak

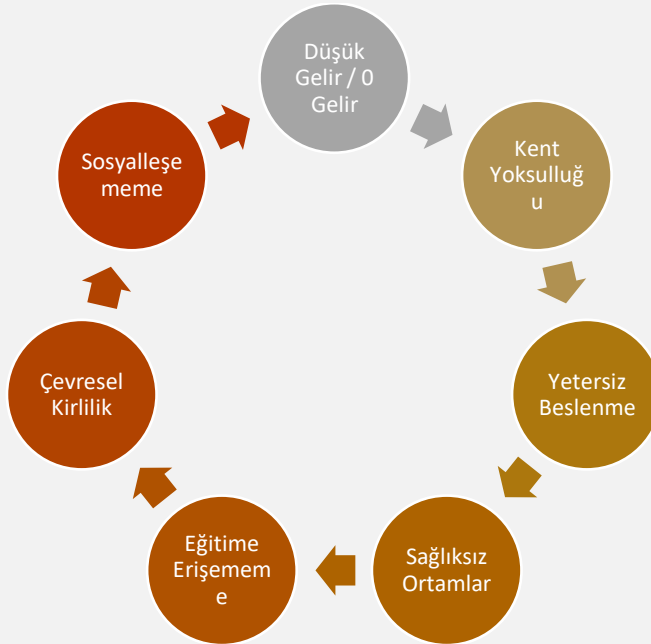
KENT MAĞDURU ÇOCUK

Mevcut Durum

Çocuk haklarının korunması konusunda toplum hassasiyeti ve kamu endişesi, suç mağduriyeti karşısında yeterli düzeyde değildir. Çocuk, ihmal veya istismara uğradıysa, şiddet görüyorsa, eğitime devam edemiyorsa, anne-babayla görüşemiyorsa, çocuk ticaretine maruz kalıyorsa, fuhuşa ve pornografiye maruz kalıyorsa, kötü koşullarda çalıştırılıyorsa, çalıştırılmaması gereken yaşta zorla çalıştırılıyorsa, dili, dini, ırkı, cinsiyeti sebebi ile ayrımcılığa uğruyorsa, mağdur olarak kabul edilir. (T.C. Adalet Bakanlığı, Mağdur Hakları Daire Başkanlığı, 2019. <http://www.magdur.gov.tr/234/Magdur-Kimdir?>)

Çocuklar, nesiller boyu korunmaya hep en çok muhtaç olanlar olsa da en çok “mağdur” konuma düşürülenler olmuşlardır. Günümüzde de durum çok değişmemiştir. Kentleşmenin sonucu olarak çocuğun, ÇHS ile belirlenen hakları yaşama geçememekte, hakları ihlal edilmekte ve dolayısıyla çocuk kentin mağduru olmaktadır. Kent yaşamında bu hakların ihlaline sebebiyet veren çok sayıda ekonomik, sosyo kültürel ve çevresel etkenler olmakla birlikte temelinde çocuğun birey olarak kabul edilmeyip, onlara, görüşlerini ifade etme, yaşayacakları yerler hakkında fikir üretme, yerel kararları etkileme ve topluma tam olarak katılma fırsatının verilmemesi yatmaktadır.

Dünyada ve Türkiye’de, kentlerde yaşayan çocukların sorunlarını ortaya koyan çalışmaların ortak bulgularında, kent yaşamının çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin özellikle fiziksel ve psikolojik boyutları dikkat çekmektedir. Bu çalışmalarda çocukların her şeyden önce yaşamsal problemlerle karşı karşıya oldukları görülmektedir. Düşük ve orta gelirli gruplarda pek çok çocuk, öncelikli, işsizlik ve kent yoksulluğuna bağlı, barınma, yeterli beslenme, hijyen, temizlik, sağlık, eğitim, korunma gibi temel ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamaktadırlar. Pek çoğu, trafik, gürültü, çevresel kirlilik, şiddet, tehlikeli hastalık gibi yaşamsal tehdit altındadırlar. Üst gelir grubundaki ailelerin çocukları ise aileleri tarafından belirlenmiş katı kuralları olan bir dünyada yaşatları ile özgür bir şekilde sosyalleşme, dolaşma ve oyun oynama haklarını ya hiç kullanamamakta ya da sınırlı olarak kullanabilmektedirler (Riggio, 2002).

ÇHS'nin 6. maddesinde "çocuğun hayatta kalma, güvenlik ve gelişme hakkı" yer almaktadır. Bu madde, sözleşmenin en önemli maddelerdendir ve her çocuğun temel yaşam hakkına sahip olduğunu vurgular (Polat, 2019). Devlet, çocuğun yaşamını ve gelişmesini güvence altına almakla yükümlüdür. Çocuğun yaşam hakkının korunması, yaşam süresinin uzatılması, bebek ve çocuk ölümlerinin azaltılması, hastalıklarla savaşıma ve sağlığın rehabilitasyonu, yeterli besleyici nitelikteki besini ve temiz içme suyunu sağlayarak yaratılabilir.

Hızlı ve çarpık kentleşme ile gelişen gecekondulaşma, yetersiz beslenme, sağlık hizmetleri, temiz içme suyu ve hijyenin sağlanması gibi sorunlar, çocuğun CHS'nin 6. maddesinde belirlenen haklarının yaşama geçmesini kısıtlamakta çoğu zaman da engellemektedirler.

Sözleşmenin 24'üncü maddesinde her çocuğun ulaşılabilir en yüksek yaşam standardına ulaşma hakkı yer almaktadır. Bu madde, bebek ve çocuk ölüm hızlarını azaltmayı, tüm annelere doğum öncesi ve sonrası bakım ve önleyici sağlık hizmetleri ulaştırmayı, birçok konudaki ihtiyacı ve bilgiye erişimi özel olarak tanımlamaktadır.

ÇHS'nin 27'inci maddesine göre, çocukların, zihinsel ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasını karşılayacak bir yaşam standardından yararlanma hakları vardır. Sözleşmeye göre, hükümetlerin, çocuklarının özellikle yiyecek, beslenme ve barınma ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olan ailelere ve vasilelere yardım etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu, aynı zamanda ülkelerin geleceklere yapılacak bir yatırım olmakla birlikte ne yazık ki, birçok AB ülkesi dahil çoğu ülkede çocuklar yoksulluktan yetişkinlere göre daha ağır biçimde etkilenmektedir. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'nün (OECD) sosyal politika bölümünün 2018 yılında üye 36 ülke ve üye olmayan 6 ülke olmak üzere toplam 42 ülkede 17 yaş Çocuk Yoksulluğu isimli araştırmasına göre, OECD ülkeleri içinde çocuk yoksulluğunun en yüksek olduğu beş ülkeden biri, Türkiye'dir. Türkiye, 25,3'lük oranla 2018 yılında OECD ülkeleri içerisinde çocuk yoksulluğunun en yüksek olduğu ülkedir (OECD Family Database, 2018). Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü verilerine göre Türkiye'de her 4 çocuktan biri yoksul.

Çocuğun refah haklarından biri de 31. maddede dinlenme, boş zamanlarını değerlendirme, oynama ve yaşına uygun etkinliklerde bulunma hakkı olarak tanımlanan "eğitim, eğlence ve kültürel faaliyet hakkı"dır.

Kentli çocukların sözü geçen haklarını ne ölçüde kullanabildikleri değerlendirildiğinde, çoğunun bu haklardan yararlanmadığı ya da sınırlı yararlandığı görülmektedir. Kentleşmeyle birlikte, günümüz çocukları, mahalle kültüründen uzak büyümeye, sokakta özgürce koşturup oynamak yerine ya evde sanal ortamda oyun oynamaya ya da hafta sonu gittiği alışveriş merkezindeki kapalı ortamlarda sunulan imkanlardan faydalanmaya mecbur bırakılmaktadırlar. Dolayısıyla, evlere kapatılan çocuklar, en temel hakları olan oyun oynama ve çocukluğunu yaşama haklarını kullanamamaktadırlar.

Oyunun, çocuğun gelişiminde büyük bir öneme sahip olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla oyunun oynandığı alanlar da çocuğun bireysel, toplumsal ve çevresel gelişiminde oyunun kendisi kadar etkilidir.

Bu nedenle, çocuğun fiziksel ve sosyal gelişiminde çok önemli bir yeri olan kentsel mekanların çocukların gelişimlerini destekleyecek şekilde tasarlanmaları gerekmektedir. Bu tasarımlar, çocukların katılımları ile ihtiyaçlarına uygun olarak ele alınıp planlama, tasarım ve kullanım süreçleri ile birlikte düşünülerek gerçekleştirilmelidirler. Isparta’da 39 ayrı çocuk oyun alanında gerçekleştirilen bir araştırmada, mevcut oyun alanlarının sahip oldukları fiziki özellikler ile bitkisel ve yapısal tasarım açısından çocukların psikolojik, zihinsel, fiziksel ve sosyal gelişimini desteklemede yetersiz kaldığı tespit edilmiştir (Özgüner ve Şahin 2009).

İhmal, çocuğun en fazla maruz kaldığı hak ihlallerinin başında gelmektedir. Bakmakla yükümlü olan kişilerin dikkatsizlikleri, ihmalkarlıkları ve duyarsızlıkları sonucu çocuklarda yaralanma, hatta ölümle sonuçlanabilecek çocukluk çağı kazaları, bir toplum sağlığı sorunu haline gelmiştir. Her gün gazetelerde özellikle kent yaşamından kaynaklı çocukluk çağı kazalarında yaralanan ya da hayatını kaybeden çocuk haberleri yer almaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun ölüm nedeni istatistiklerine göre 2017 yılında 1-17 yaş grubunda en fazla çocuk ölümleri, dışsal yaralanma ve zehirlenmeler nedeniyle gerçekleşmiştir. Bu veriler de, önemli bir sağlık problemiyle karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Yapılan bir araştırmaya göre, gelişmiş ülkelerde çocuklar yetmiş çeşit kaza geçirirken, ülkemizdeki sayı, üç yüzü bulmaktadır (Durukan, 2019).

Dünya sağlık örgütünün, kazayı yanlış davranış ve ihmaller sonucunda oluşan korunabilir bir olay olarak tanımlamasından yola çıkarak, çocukların yaralanma ve ölümlerinin aslında birer kaza değil, birer ihmal olduğunu söylemek yanlış olmaz (WHO, 2002).

ÇHS’nin 2. maddesine göre, sözleşmedeki tüm hakların herhangi bir ayırım gözetilmeksizin tüm çocukları kapsamaması gerekmektedir. Temelinde, ayrımcılık yapılmaması yatmaktadır (Polat, 2017). Ancak birçok çocuk, çarpık kentleşmenin sonuçlarına bağlı olarak birçok alanda ayrımcılığa maruz kalmaktadır.

Bu durum somut olarak engelli çocuklarda görülmektedir. Toplumsal yaşamın sürdüğü yerler olan açık alanlar, parklar, alışveriş merkezleri, sosyal merkezler, eğitim ve kamu kurumları, engelli çocuklar için çoğunlukla erişimlerinin mümkün olmadığı kentsel alanlar olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütünün raporunda yer alan Küresel Hastalık Yükleme araştırmasına göre, dünyada 95 milyon çocuk (0-14 yaş grubu) engelliden 13 milyonunun ağır engelli olduğu tahmin edilmektedir (WHO, 2011). Engelliler için tasarlanmamış asansörsüz binalar, kaldırımı olmayan olsa da tekerlekli sandalyelerinin çıkması için yeterince alçak olmayan kaldırımlar, güvenli ve rahat yaşamalarına engel olduğundan, bu çocukların tamamına yakını hak mahrumiyetine maruz kalmaktadırlar.

Çocuklar, her yaşta görüşlerini ifade edebilecek durumdadırlar. Hepsinin değerli deneyimleri, duyguları ve bakış açıları vardır. Çocuklara söz hakkı vermeyen aileler ve toplumlar ne yazık ki bunlardan yararlanamamaktadırlar. Örneğin, çocukların her gün oldukça uzun saatlerini geçirdikleri okullarının önemli bir parçalarını oluşturan okul bahçeleri, bedensel ve sosyo-psikolojik bağlamda pedagojik gelişimlerini etkileyen bir işleve sahiptir. Öğrencilerin psikolojileri üzerinde zihinsel ve bedensel rahatlamının yanı sıra aktif olma, sosyalleşme, iletişim kurma gibi becerileri üzerinde önemli katkıları bulunduğu bilinmektedir. Bu mekanların öğrenciler tarafından etkin bir şekilde kullanılması öğrenme kapasitelerini desteklemekte, öğrenme motivasyonlarını güçlendirmektedir. Ayrıca, öğrencinin daha aktif olup, bilişsel ve fiziksel gelişimine katkı sağlayarak, katılımcı sosyal davranışını desteklemektedir. Sosyal deneyim, çocuğun, sorumluluk taşımasını, kendisinin karar verme yetkisini kullanma veya ortak karar verebilme olanakları sağlamaktadır. Çocuğun gelişiminde bu denli yararları olan bu mekanlar ise çocuklar için yetişkinler tarafından tasarlanmaktadır. Halbuki pratikte mekanın direkt hedef kitle ve kullanıcısı olan çocukların mekanla ilgili istek ve ihtiyaçlarının sorulup, katılımlarının sağlanması ihmal

edilmektedir. Diğer bir deyişle, çocuğun kullanıcısı olduğu mekanların tasarlanmaları aşamasında kendilerine söz haklarının verilir, fikirlerinin dinlenmesi ve katılım haklarının kullandırılması temel prensip olmalıdır (Özdemir, 2019).

Çocuklar, sıra yetişkinler için temel sayılan haklar ve özgürlüklerden yararlanmaya gelindiğinde birçok ülkede yok sayılmaktadırlar. Alışkanlık haline gelen bu katılmama, hakkını talep edememe davranışı, yetişkinlik döneminde de sürmektedir. Bu durum sosyal dokuyu ve siyasal kültürü yoksullaştırmakta ve demokrasi açığını kalıcılaştırmaktadır. Her tür kararın onların dışında ve onların yerine alındığı çocuklar, öz saygılı, sorumlu ve aktif yurttaşlar haline gelemeyiz; iyi iletişim kuran, başkalarının haklarına saygılı, toplum yararına kolektif karar alan ve uygulayan kişiler durumuna gelemeyiz (UNICEF, 2010).

Toplumda birey olarak tanınmayan, yetişkinlere karşı gelecek güçleri de bulunmayan çocuklar, yaşamak istedikleri kentsel çevre için söz sahibi olamayıp, ÇHS'nin ilgili maddeleri ile tanımlanan katılım hakları ile güvence altına alınan düşünce ve ifade haklarını kullanamamaktadırlar. Bu da çocukları yetişkinler için tasarlanan kentlerde yaşamaya mecbur bırakmaktadır.

ÖNERİLER

Çocuklar, dünya nüfusunun üçte birini oluşturmaktadırlar ve hayatlarının ilk evreleri gelişimleri için hayati önem taşımaktadır. Bu evreler, uzun vadeli, fiziksel, sosyal, psikolojik, bilişsel ve duygusal sağlıklarının yanı sıra, aile ve toplumsal değerleri ile birlikte kişisel seçimlerinin gelişmesine de öncülük ve rehberlik eder. Bu nedenle, Birleşmiş Milletlerin (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) ile yaşatma, korunma, gelişme ve katılım olarak tanımlanan dört temel hakları ile birlikte sözleşmede belirtilen tüm haklarını kullanabilecekleri ortamlar ve fırsatlar sunup, onların katılımıyla sağlıklı yaşam tarzlarını besleyen çevreler yaratmak çok önemlidir.

Çocuk dostu kent ve toplumu oluşturmaın ön koşulu BM ÇHS'nin temel ilkelerinden "çocuğun yüksek yararı" ilkesinin uygulanmasıdır. Bu ilke, çocuğun ekonomik, sosyo-kültürel, hukuksal, bedensel, zihinsel ve duygusal yönlerden sağlıklı bir şekilde gelişmesine imkan sağlamayı öngörmektedir. Çocukla ilgili atılacak her adımın, alınacak her kararın, kısaca çocuğu ilgilendiren her çalışmanın temelinde bu ilke ile sözleşmede yer alan yaşama, korunma, gelişme ve katılım temel haklarının sağlanması düşüncesi yer almalıdır. Gerek aileler, gerek yerel yönetimler tarafından kentlerde "çocuğun yüksek yararı" ilkesi göz önünde bulundurularak gerekli tedbirler, önlemler alınırsa, öncelikli olarak çocuklar tehlikede olmaz, ölümler yüz yüze gelmez, daha güvenli hale gelen kentler, herkes için yaşanacak ideal kentler konumuna gelebilirler. Bunun için yeni dönem bir Şehir Plancılığı ve merkezine çocuğun üstün yararını yerleştiren bir "Çocuk Kent Politikası" zaruri bir ihtiyaçtır. Bu çerçevede, çocuk hakları sözleşmesinin tarafı olan bir ülke olarak, çocuk dostu güvenli kent kavramının yerleştirilmesine yönelik çalışmalar ile şehir plancılığı yönetmelik ve kanunları, ilgili sözleşmenin 4., 6., 12., 19., 27., ve 31. maddelerinin prensipleri ışığında ele alınarak uyumlu hale getirilmeli ve buna bağlı olarak ilgili uyum yasalarının çıkarılması atılması gereken en önemli adımlardır.

Çocuk dostu kentler, çocuk haklarını, politikalarına, yasalarına, program ve bütçelerine alan yerel yönetimlerin olduğu kentlerdir. Bu kentlerde yaşayan çocuklar, kent yönetiminin aktif katılımcıları olmalıdırlar. Etnik köken, din, gelir, cinsiyet veya engellilik durumundan bağımsız, ne olursa olsun, her hizmete erişebilir, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetleri tam olarak alır, caddelerde tek başına güvenle yürüyebilir, yeşil alanlarda, arkadaşları ile koşabilir oynayabilir, kültürel ve sosyal etkinliklere katılabilirler. Böylece, sağlıklı gelişerek, gelecek nesillerin ve ulusların temellerini oluştururlar.

ERKEN YAŞTA EVLENDİRİLEN ÇOCUKLAR

1. TANIM

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS)'ne göre 18 yaşından küçük herkes çocuktur. Çocuk evliliği bir çocuğun bir yetişkinle veya yine bir çocukla evlendirilmesidir. Evlilik, çocukların fizyolojik gelişimine uygun psikolojik açıdan da olumsuz etkilere neden olmaktadır. Evlilik; çocukların eğitim haklarını kesintiye uğratmakta, cinsel, fiziksel ve ruhsal şiddete maruz kalmalarına neden olmakta ve çocukluklarını yaşamak yerine altından kalkamayacakları biri yükün altına girmelerine neden olmaktadır.

Terminoloji olarak "çocuk gelinler" kullanılması tercih edilmemiştir. Çünkü bu iki kelime de aslında iki güzel kavramı ifade eden kelimeler. Ancak bir arada kullanıldıkları zaman korkunç bir eylemi ifade etmektedirler. Bu yüzden "çocuk gelin" yerine "çocuk yaşıta evlendirilen çocuklar" terimlerinin kullanılması tercih edilmiştir. (Polat, 2019)

2. İHLAL EDİLEN HAK

ÇHS'de "evlilik" kelimesi geçmemektedir. Bunun altında "çocuk" olarak tanımlanan bireylerin zaten evlenemeyeceğinin doğal olarak kabul edildiği düşünülmektedir.

Peki bu durumda bir çocuğun evlendirilmesi ÇHS'nin somut olarak hangi maddelerinin ihlali niteliğinde sayılacaktır?

Çocuk evlilikleri; ÇHS'nin aslında bütününün ihlali niteliğinde olup somut birkaç madde belirtmek gerekirse;

- Çocuğun yüksek yararının gözetilmesi gerektiğini düzenleyen 3. maddesinin;
- Çocuğun fiziksel, cinsel, psikolojik her türlü istismardan korunmasını gerekli 19. maddesinin;
- Çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkını ve çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması gerektiğini düzenleyen 27. maddesinin,
- Çocuğun sağlık hakkını düzenleyen 24. maddesinin,
- Çocuğun eğitim hakkını düzenleyen 28. maddesinin ihlalden bahsetmek mümkün olacaktır.

3. DÜNYADAKİ DURUM

Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler örgütleri tarafından yapılan araştırmalar, özellikle kız çocuklarında görülen erken yaş evlilikler ile ülkenin gelişmişlik düzeyi ve ailenin yoksulluğu arasında doğru orantı olduğunu ortaya koymaktadır. (Çakmak, 2009)

UNICEF'in Mart 2018 yılında yaptığı açıklamaya (UNICEF, Mart 2018) göre; dünyada 700 milyondan fazla kız çocuğu 18 yaşından önce evlenmiş olup, bu sayının da 3'te 1'i, yani yaklaşık olarak 250 milyonu, 15 yaşından önce evlenmiş olan kız çocuklarıdır. Henüz çocukken evlenen kız sayısı tahminen yılda 12 milyon civarındadır. Tahminlere göre 10 yıl önce her dört kız çocuğundan biri 18 yaşına gelmeden evlenirken, şu anda her beş kız çocuğundan biri küçük yaşta evleniyor. UNICEF, çocuk evliliklerindeki en büyük azalmanın Güney Asya ülkelerinde görüldüğünü belirtmektedir. Son 10 yıl içinde tüm dünyada çocuk evliliklerinde en fazla azalmanın kaydedildiği bölge Güney Asya'dır. Bu bölgede bir kız çocuğun 18 yaşına gelmeden evlenme riski yüzde 50'den yüzde 30'a gerileyerek üçte

birin üzerinde azalma göstermiştir. Bunun başlıca nedeni de Hindistan’da bu alanda sağlanan ilerlemedir. Kız çocukların eğitime daha fazla katılmaları, ergen kızlar için gerçekleştirilen proaktif hükümet yatırımları, çocuk evliliklerinin yasa dışı kabul edilmesi ve verdiği zararlara ilişkin güçlü kamuoyu mesajları bu azalmanın ardındaki nedenler arasındadır.

DÜNYADA YILDA **12 MİLYON** KIZ
ÇOCUĞU ERKEN YAŞTA EVLENDİRİLİYOR

DÜNYADA YILDA **70 BİN** KIZ
ÇOCUĞU ERKEN YAŞTA DOĞUM
YÜZÜNDEN HAYATINI KAYBEDİYOR

Çocuk yaşta evlendirilen kız çocukları, 20’li yaşlarda evlenen kadınlara göre, hamilelikte ve çocuk doğurmakta çok fazla sağlık sorunu yaşamaktadırlar. 15-19 yaş arasındaki kız çocuklarında hamile kalmaya veya doğuma bağlı ölümler çok sık ortaya çıkmakta olup, her yıl 70.000 kız çocuğu hamile kalmaya veya doğuma bağlı olarak hayatlarını kaybetmektedir. Ayrıca doğurdıkları bebekler de ya düşük sebebiyle ya da doğumdan sonraki ilk 1 ay içinde ölmektedir. UNICEF’in 2018 Mart’ta güncellenen verilere göre dünyada en yüksek çocuk evlilik oranı %76 ile Nijer’de olup, 15 yaş ve öncesinde evlenen çocukların oranı da %28’dir. Çocuk evliliklerinde ilk sırada yer alan Nijer’i sırasıyla Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Bangladeş, Burkina Faso, Mali, Güney Sudan ve Gine takip etmektedir. 197 ülkeyi içeren bu listenin ilk 8 sırasında yer bu ilkelerin her birinde çocuk yaşta evlenenlerin oranının %50’nin üzerindedir. Ülkemiz %15 oranı ile bu listenin 86. Sırasında yer almakta olup, 15 yaş ve öncesinde evlenen çocuk oranı ise ülkemiz için %1’dir.

Dünya liderleri, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamında çocuk evliliklerini 2030 itibariyle sona erdirmeye vaadinde bulunmuşlardır. Aksi halde 2030 yılına kadar 150 milyondan fazla kız çocuğu daha 18 yaşına gelmeden evlenmiş olacaktır.

4. TÜRKİYE’DEKİ DURUM

Türkiye’de yıllardan beri gelenekselleşmiş bir uygulama mevcuttur. Özellikle doğu ve güneydoğuda kız çocukları 12-13 yaşına gelince yine ufak çocuklarla veya yetişkinlerle evlendirilmektedir. Hem Bu evlendirmeler düğün dernekle ve resmi nikâhla değil, imam nikâhıyla gerçekleştirilmektedir. Kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi demek, okula gitmeleri gereken zamanda küçük yaşlarda evlerine hapsedilmesi ve kelimenin tam anlamıyla, bitmeyen bir “evcilik oynamak” zorunda kalması demektir. Çocukluk yıllarında ailelerinin ve toplumun baskısı ve zorlamalarıyla evlenen kız çocukları çocukluklarını yaşayamadan annelik yükünün altına girmekte ve özellikle psikolojik açıdan çok yıpranmaktadır. Tam biyolojik olgunluğa erişmeden çocuk doğuran bu çocuklar bebeklerini büyütürken kendileri de büyümektedirler. Ama o bebekler anneleri okumamış, deneyimsiz ve olgunlaşmamış olduklarından bunun faturasını büyüdüklerinde ödemektedirler. Yani yaşanan bu travma sadece çocukta kalmamakta bebeklerine de yansımakta, nesilden nesle devam etmektedir. (Polat, 2019; Polat&Reva, 2019)

Ülkemizde erken yaşta evlilikler uzun yıllardan beri var olan bir olgu olmasına rağmen toplumun çoğunluğu tarafından bir “sorun” olarak değerlendirilmemektedir. Evliliğin en önemli meşruluk kaynaklarından birisinin toplumsal mutabakat olduğu ve bu evliliklerin de daha çok bu mutabakat

çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir. Ataerkil ve geleneksel toplum yapısı erken yaşta evlilikleri normalleştirmiş ve meşrulaştırmıştır. (TBMM Komisyon Raporu, 2009)

Ülkemizdeki kız çocuklarının çocuk yaşta evlendirilmesinin altında yatan başlıca nedenleri; eğitimsizlik, töre ve aşiret faktörü, dini bilgilerin yanlış yorumlanması, ekonomik sebepler, aile içi şiddetten kaçınmaya çalışmak ve taciz veya tecavüze uğrama nedeniyle namusun temizlenmesi düşüncesiyle çocuğun tecavüzcüsüyle evlendirilmesi gibi nedenleri saymak mümkündür. Bu sebepler tablonun ne kadar dehşet verici olduğunu ortaya koyuyor. Tecavüze uğrayan çocuk aile namusu temizlensin denilip saldırganı ile evlendirilerek ruhsal, fiziksel ve cinsel şiddetin en kuvvetlisini yaşamaya mahkum ediliyor.

Türk Medeni Kanunu'nun 124. maddesine göre; bireyler ebeveyn izni olmadan 18 yaşında evlenebilirken, ebeveyn izni varsa 17 yaşında da evlenebilmekte ve hatta mahkemeden alınan izin ile 16 yaşında dahi evlenebilmektedirler.

TÜİK 2018 yılı istatistiklerine göre (TÜİK, Nisan 2019; TÜİK Mart 2019); 16-17 yaş grubunda olan kız çocuklarının resmi evlenmelerinin toplam resmi evlenmeler içindeki oranı 2014 yılında %5,8 iken bu oran 2018 yılında %3,8'e düşmüştür. Bu oran, illere göre incelendiğinde; 2018 yılında Ağrı ilinin %14,8 ile kız çocuk evlenmelerinde en üst sırada yer aldığı görülmektedir. Bu ili, %14,1 ile Muş ve %12,5 ile Bitlis izlemektedir. İllere göre sıralamaya bakıldığında en üst sırada yer alan 10 ilden 9'un doğu ve güneydoğuda olduğu ve kalan bir ilin Niğde olduğu görülmektedir. Kız çocuk evlenmelerinin toplam evlenmeler içindeki oranının en düşük olduğu iller ise %0,7 ile Bolu, %0,9 ile Trabzon ve Artvin olmuştur.

**%3,8: Erken yaşta
evlendirilen kız çocuklarının
oranı**

**İl bazında: 9/10'u doğu ve
güneydoğu bölgesi**

Aynı istatistikleri 2018 yılındaki 553.202 evlilik yapıldığını, bu evliliklerdeki 1.029'unun erkek çocuk olduğunu, 20.779'unun ise kız çocuğu olduğunu ortaya koymaktadır. Yani kız çocukları, erkek çocuklarına göre 20 kat daha fazla evlendirilmektedir. Çocuk evlilik oranının en yüksek oranlara sahip iller, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'da bulunmaktadır. Çocuk evlilik istatistikleri resmi olarak 16-17 yaş arasındaki çocuklar için yayınlandığını, bu rakamların 16 yaşından önceki çocuk evlilik verilerini ve resmi olmayan çocuk evliliklerini içermediğini ve bu nedenle çocuk evliliği rakamlarının aslında çok daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim yürütülen bir proje kapsamında Diyarbakır'da yapılan çalıştay sonuçları; bölgede özellikle bölgenin kırsal bölümlerinde kız çocukları için 16-17 yaşlarının halk tarafından zaten normal evlilik yaşı olarak algılandığını ortaya koymuştur. Yine aynı çalışma kız çocuklarının sadece mecburi olan ve yerine getirilmemesi halinde para cezası olan ilkokula gönderildiğini, 13-14 yaşına gelince de evde kalmasın, birisine kaçmadan, birisi ile lafı çıkmadan evlendirelim diyerek daha çocukken evlendirildiğini ortaya koymuştur.

**2018'de 553.202 evliliğin
20.779'u kız çocuklarıyla**

Adalet Bakanlığı'nın 2017 yılı verilerine göre (Adalet Bakanlığı İstatistikleri, 2017); evlenme izni talebi ile Aile Mahkemelerinde açılan dava sayısı 8.581'dir ve davaların 7.384'ü tamamen veya kısmen kabul edilmiştir; Bu davaların en yüksek olduğu bölge, Türkiye'de Güneydoğu Anadolu bölgesidir. Erken yaşta evlilikler insan haklarının kullanılmasını engelleyen, kadının statüsünü düşüren ve çocukların başta eğitim olmak üzere temel haklarını ellerinden alan bir sorundur. Bu evlilikler toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen Türkiye'de mutlaka mücadele edilmesi gereken bir alandır. (TBMM Komisyon Raporu, 2009)

Çocuk evlilikleri, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun altında kurulan Çocuk Cinsiyeti Nedeniyle Kadın Üzerinde Oluşturulan Psikolojik Şiddet, Başlık Parası, ve Geleneksel Evlilikler Hakkında Alt Komisyon'un Mart 2011'de hazırladığı Raporu (TBMM Komisyon Raporu, 2011) ile yine aynı komisyonun Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Raporlarda gündeme alınmış olmakla birlikte bu konuda önemli adımlar atılmamış ve yeterli önlemler alınamamıştır.

Hali hazırda tartışmalara neden olan biri konuyu da belirtmekte fayda bulunmaktadır. Mayıs ayında açıklanan Yargı Reformu Strateji Belgesi kapsamında çıkartılması hedeflenen paketlerden ikincisiyle ilgili çalışmaların devam ettiği, yaklaşık 160 maddelik düzenleme için toplamda 5 ya da 6 paketin çıkartılmasının hedeflendiği, pakette "çocuk ile şahıs arasındaki yaş farkının 10'un üzerinde olmaması ve evlilik gerçekleşmesi halinde cezanın ertelenmesi" şeklinde düzenlemeler öngörüldüğü basına yansımış bulunmaktadır. (DW, 2019). Kanunların da üstünde olan uluslararası anlaşma niteliğinde olan ÇHS'nin ihlali niteliğinde olan bu düzenleme tecavüzcüsüyle evlendirilen çocukların daha da mağdur olmasına neden olacaktır. Bu konuda mutlaka geri adım atılması gerekmektedir.

5. PAYDAŞLAR

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, İl Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlükleri, Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri Daire Başkanlığı, Adalet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, alanda çalışan üniversite merkezleri ve sivil toplum kuruluşları konunun kilit paydaşı olup çocuk evliliklerinin önlenmesi konusunda ortak çalışmalar yürütmelidir.

6. ÖNERİLER

- ÇHS'nin 1. Maddesi ile getirilen 18 yaşından küçük herkes çocuktur düzenlemesine uygun olarak evlilik yaşı ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Buna göre çocuk evliliklerini yasa dışı kabul edilmesine ve buna zorlayan kişilerin hukuki cezai sorumluluğuna dair düzenlemeler getirilmesi ve Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu'nda gerekli değişikliklerin yapılması gerekmektedir.
- Çocuk evliliklerinin hepsinin yasal yollardan yapılmadığı dikkate alındığında, resim olmayan çocuk evlilikleri mücadelede çocuk evliliğinin verdiği zararların vurgulandığı farkındalık eğitimlerinin Doğu ve Güneydoğu bölgeleri başta olmak üzere geniş tabana yayılacak tüm kurumlarca (Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, sivil toplum kuruluşları gibi....) verilmesi gerekmektedir. Örneğin; Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hiçbir dinin çocukların isitsmarını hoş görmeyeceğinden ve çocuk evlilikleri ile ilgiler olumsuz etiklerden bahsedeceği bir hutbe önemli kesime ulaşmayı sağlayabilecektir.
- Çocuk evlilikleri ile mücadele devletin en üst kurumlarınca ele alınması gereken bir konu olup bu konudaki önleyici tedbirlerin alınması, çocuk evliliklerinin yasa dışı sayılması, etkin denetim

mekanizmaları kurulması ve çocuk evliliklerinin verdiği zararların vurgulandığı kamuoyu mesajlarının ve kamu spotlarının hazırlanması son derece önemlidir.

- d. Yabancı göç alınan ülkelerdeki farklı gelenek ve yasal düzenlemeleri olan ülke vatandaşları için ülkemizdeki kuralların esas olduğu kendi ülkelerinde daha küçük yaşta evlilik yasal olsa dahi ülkemizde bunun yasal olmadığı vurgulandığı farkındalık eğitimlerinin de yapılması gerekmektedir.
- e. Çocuk koruma sistemlerini geliştirilmesi ve çocuk evlilikleri ile ilgili ihbarda bulunan kişilerinin gizliliğinin ve her türlü tehdit ve şiddete karşı güvenliğinin sağlanması gerekmektedir. Örneğin; öğrencisi okuldan alınıp evlendirilip evlendirilen pek çok öğretmen tehdit ve şiddete uğrama nedeniyle bu konuda yeteri kadar aktif davranmamaktadır.
- f. Yasal boyuta taşınan çocuk evliliklerinde çocuk mağdurlar adli süreçlerde sorun yaşayabilmekte, korkmakta ve geri adıma atabilmektedir. Çocuk dostu adalet sisteminin geliştirilmesi ve çocukların ikincil travmalara maruz kalmadan konusunda uzman hukuk profesyonellerinin ve sosyal çalışmacıların korumasına sahip olması önemlidir.
- g. Son olarak, bizzat çocukların eğitilmesi yani çocuk oldukları ve ailelerinin veya bir başkasını kendilerini evlendirme hakkı olmadığı, aksi biri durumda onlara yardım edebilecek kurum ve mekanizmalar bulunduğu konusunda eğitilmeleri son derece önemlidir. Bu nedenle ilköğretim müfredatında bu konuya da yer verilmesi ve/veya Milli Eğitim Bakanlığı ile ortak projeler geliştirilerek okullarda bu konuda çocuk dostu eğitimler düzenlenmesi gerekmektedir.

MÜLTECİ ÇOCUKLAR

Bugün dünya çapında 50 milyon çocuk, sınırları aşar nitelikte göç etmiş ya da kendi ülkelerinde zorla yerlerinden edilmişlerdir. Yarısından fazlası (28 milyon'u) çatışma sonucunda yerlerinden olmuşlardır. Sık sık çaresiz koşullarda seyahat etmek, yeterli yiyecek, kıyafet veya geçici barınak olmaksızın seyahat etmek zorunda kalan, sınırlarda alıkonulmak, muhtemelen orada karışıklık içinde ailelerinden ayrı düşmek durumunda kalan ve çoğu zaman, onları istismardan ve sömürülerden koruyabileceği olan ebeveynleri olmadan, tek başlarına seyahat etmeyi tecrübe etmeye zorlanan çocuklar için birçok tehlike bulunmaktadır.

Detaylara girmeden önce bir konuda fikir birliği içinde olmamız gerekir: Çocuklar; ister mülteci, ister ülke içinde yerinden edilmiş veya ister göçmen sayılsınlar, öncelikle ve en önemlisi, onlar çocuktur: nereden gelirlerse gelsinler ve kim olursa olsunlar. Çocukların, atılan bombalar, sıkılan mermiler, çete şiddeti, yapılan zulümler için herhangi bir sorumlulukları yoktur. Bununla birlikte, her zaman savaş, çatışma, iklim değişikliği ve yoksulluktan etkilenen ilk kırılgan gruptur.

KONU VE TANIM

Göç konusunda kavramlar genellikle basında ve medyada birbirlerinin yerlerine kullanılmaları sebebiyle karıştırılmaktadır. Bu noktada kavramların karışmaması için temel tanımları vermek faydalıdır.

Göçmen: "Uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen teriminin, 'kişisel rahatlık' amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklentilerini artırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır." (kaynak)

Mülteci: Mülteci statüsü, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 New York Protokolü sonunda bugünkü tanımına ulaşmıştır. Güncel tanıma göre: "İrki, dini, tabiiyeti, sosyal gruba mensubiyeti, siyasi düşüncesi yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan, bu ülkenin korumasından yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen, tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sebebiyle ikamet ülkesi dışında ise, haklı sebeple korktuğu için dönmüyor veya dönmek istemeyen kişidir."

Türkiye Cumhuriyeti bu sözleşmeye coğrafi bir çekince koymuştur. Eş deyişle dünyanın herhangi bir bölgesinden, zorunlu olarak yerinden edilerek gelenler hepsi Türkiye Cumhuriyeti için mülteci değildir. Ancak Avrupa'dan gelenler mültecidir. Coğrafi sınırlamadan dolayı ulusal ve uluslararası mevzuattaki kavramlar farklılık gösterir. Avrupa konseyi üyesi olmayan İran, Irak, Afganistan, Suriye, Somali, Sudan gibi ülkelerden iltica talebiyle Türkiye'de sığınma arayanlar, coğrafi sınırlama nedeniyle mülteci statüsüne sahip olamazlar. Bu anlamda, bu insanlar Türkiye için "şartlı mülteci"dir. Sığınma arayan bir birey şartlı mülteci olduğunda 'üçüncü güvenli ülke'ye yerleştirilene kadar Türkiye'de bulunur ve gerekli koruma sağlanır.

Türkiye'de bulunan Suriyelilerin edindiği statü ise "geçici koruma"dır. Bu ancak kitlesel göçlerde Cumhurbaşkanlığı'nın verdiği kararla gerçekleşebilir. Yasal olarak geçici koruma, "menşe ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren diğer

kişilerin yararına olarak, sığınma sisteminin etkin işleyişi üzerinde olumsuz etki yaratmadan sığınma sisteminin işletilememesi riski varsa, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedürdür.” (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2019)

Çocukların bu bilgiler statü alabilmeleri ailelerine verilen statülere bağlıdır. Ebeveynlerin aldıkları statüyü edinirler. Bu sadece çocuğun refakatsiz olduğu durumda farklılık gösterir. (Detay için bkz: Refakatsiz Çocuk Bölümü) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme mülteci, sığınmacı ya da kimliksiz çocuklar dahil 18 yaşından küçük tüm çocukları kapsar. Sözleşme’nin 2. Maddesinde de belirtildiği üzere doğum yerleri, konuştukları dil fark etmeksizin çocuk hakları evrenseldir.

İHLAL EDİLEN ÇHS MADDELERİ

1989 BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme çocukların sivil, kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal haklarını düzenleyen ve güvence altına alan uluslararası bir belgedir. Dünyada her yıl yaşanan savaşlar, çatışmalar, doğal afetler ve baskı rejimleri yüzünden ülkelerini terk etmek zorunda kalan veyahut zorla yerinden edilen mültecilerin büyük bir kısmını çocuklar oluşturmaktadır. Mültecilerin ülkelerini terk etmesi, mültecilerin hedef ülkeye ulaşması ve hedef ülkeye kabulü ve mültecinin varış ülkesinde yaşamaya başlaması süreçlerinde en dezavantajlı grup çocuklardan oluşturmaktadır.

Gerek menşei ülkede gerekse göç edilen ülkede çatışma ve savaşlardan en çok etkilenen gruplardan birinin çocuklar olduğu görülmektedir. Çocukların tabiiyeti bulundukları ülkede savaş ve çatışma sürecinde yaşanan saldırılar sonucunda ve göç ettikleri varış ülkesinde yaşadıkları sorunlar göz önünde bulundurulduğunda Sözleşme ile koruma altına alınan ‘ayrıcalıktan korunma hakkı (m.2)’, ‘çocuğun yüksek yararının gözetilmesi hakkı’ (madde 3), ‘yaşam ve gelişme hakkı’ (m.6), ‘nüfus kütüğüne kaydedilme hakkı’ ve bununla birlikte vatandaşlık edinme hakkı çocukların ve ailelerinin, ailenin birleşmesi amacıyla bir ülkeye girme ya da onu “terk etme hakları” (m. 10), çocuğu etkileyen herhangi bir “adli ya da idari kovuşturmada yer alma hakkı” (madde 12), mülteci sayılan ya da mülteci statüsü kazanmaya çalışan çocuklara “özel koruma ve yardım sağlama hakkı” (m. 22), ‘sağlık hakkı (m. 24), ‘barınma hakkı’ (m.27), ‘özgürlükten yoksun bırakılmama hakkı’ (m. 37) ve silahlı çatışmalardan etkilenen çocuklara “koruma ve bakım sağlanması hakkı” (m. 38) ihlal edilmektedir.

DÜNYADAKİ DURUM

Dünya genelinde bakıldığında 50 milyon çocuk, sınırları aşar nitelikte göç etmiş ya da kendi ülkelerinde zorla yerlerinden edilmişlerdir. Yarisından fazlası (28 milyonu) çatışma sonucunda yerlerinden edilmişlerdir.

(Dünya genelinde 28 milyon çocuk zorla yerinden edildi)

Dünya üzerinde 31 milyon çocuk doğdukları ülkeden farklı bir yerde yaşamakta ve bu sayının 11 milyonunu mülteci ve sığınmacı çocuklar oluşturmaktadır (Yaklaşık olarak her 200 çocuktan 1’i). Ülkesi dışında yaşayan her 3 çocuktan 1’i de mültecidir. Genel olarak, mülteci nüfusu göçmen nüfustan çok daha gençtir. Dünyanın göçmenlerinin büyük çoğunluğu yetişkin olsa da şu anda tüm mültecilerin yarısını çocuklar oluşturmaktadır. Türkiye’nin de dünyanın en büyük çocuk mülteci sayısına ev sahipliği yapmaktadır. Ülke içinde yerinden edilmişlere bakıldığında, 2015 yılı sonunda, 41 milyon insan kendi

ülkeleri içinde şiddet ve çatışma nedeniyle yerlerinden edilmişti ve yaklaşık 17 milyonu çocuktur. Çocuk göçmenlerde ise, küresel olarak, her beş sınırları aşar nitelikte göç eden çocukların üçü Asya veya Afrika'da yaşamaktadır. Bugün, dünyadaki her 70 çocuktan 1'i, kendi ülkelerinin dışında yaşamaktadır. (20)

(Dünyadaki yaklaşık her 200 çocuktan 1'i mülteci / Doğduğu ülke dışında yaşayan 3 çocuktan 1'i mülteci)

2015 ve 2016 yıllarındaki göç dalgasında en çok mülteci alan Avrupa ülkesi Almanya'dır. Söz konusu göçmenlerin yaklaşık 890.000'ini 2015 yılında, 280.000'ini ise 2016 yılında almıştır. Bu göçmenlerin yaklaşık olarak %33'ü çocuklardan oluşmaktadır.

Çocuk hakları gündemiyle bir araya gelen 10. Avrupa forumunun açıkladığı rapora göre Avrupa'daki mülteci çocukların genel olarak karşılaştıkları sorunlar şu şekilde sıralanabilir; Sözleşmeyle çocuklara tanınan hakların ihlal edilmesi nedeniyle yaşanan aşağılayıcı muamele, yasadışı yollarla Avrupa ülkelerine giriş yapmak isteyen mülteci çocukların yolculuk giderlerini karşılayabilmesi için cinsel ilişkiye zorlanması, farklı nedenlerle ailelerinde ayrılmak zorunda kalan çocuklara yönelik koruma tedbirlerindeki eksiklikler, çocukların sağlıksız ve kalabalık kamplarda kendilerinden yaşça büyük kişilerle konaklamaları, çocukların eğitim imkanlarından, sağlık hizmetlerinden yararlanamamaları ve bu sebeplerden ötürü yaşadıkları travmatik sorunlar ve yolculuk boyunca ve hedef ülkede tutuldukları merkezde cinsel istismara maruz kalmaları.

UNICEF ve Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) yaptığı açıklamada, Akdeniz üzerinden AB ülkelerine ulaşmaya çalışan mülteci çocukların %75'inden fazlasının fiziksel ve cinsel istismara maruz kaldığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte yasadışı yollarla Avrupa ülkelerine giriş yapmak isteyen mülteci çocukların yaşadığı en büyük sorunlardan birisi insan kaçakçılığıdır.

TÜRKİYE'DEKİ DURUM

Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliğinin (BMMYK) Temmuz 2019 verilerine göre Türkiye'de yaklaşık 4 milyon mülteci yaşamaktadır. Bunların resmi rakamlara göre 3.6 milyonunu geçici koruma statüsünde olan Suriyeliler oluşturmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM)'e göre de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin yaklaşık %45'i 18 yaşın altındadır. Bu da 1.719.000'nden fazla çocuğa karşılık gelmektedir.

Türkiye, dünyanın en çok çocuk mülteci sayısına sahip ülkesidir. Avrupa ve Dünya'da mültecilere ev sahipliği yapan devletlerin çoğu bu sayıdan daha az mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Bu anlamda Türkiye, Suriye krizi konusunda yük paylaşımı hususunda oldukça büyük bir sorumluluk üstlenmiştir. Elbette bu kadar büyük bir nüfusa hizmet sağlamak belli problemleri de beraberinde getirmektedir. Bu problemleri ana başlıklarla ve kısaca şöyle özetleyebiliriz:

1. Eğitim
2. Çocuk İşçiliği
3. Çocuk Ticareti
4. Kaçakçılık

Eğitim:

İnsan Hakları İzleme Örgütü, Türkiye'de yapılan bir çalışmada, Suriyeli çocukların okula gitmek için kamp dışında yaşayan birçok engel bulunduğunu söyledi. Bunlardan en önemlileri:

Dil engeli: Arapça dışında bir dil konuşmayan Suriyeli çocuklar, Türkçe eğitiminin verildiği okullarda genellikle dil engelleriyle karşılaşılıyorlar.

Ekonomik zorluklar: Para yetersizliği nedeniyle, aileler ulaşım, okul gereçleri ve geçici eğitimciler gibi masrafları karşılayamazlar. Türkiye, işsiz nüfusu üzerinde olumsuz etki yaratabilir Suriyeli mültecilere çalışma izni vermekten korkuyor. Ancak, çocuk işçiliği Suriyeli mülteciler arasında çok yaygın. Güvencesiz koşullarda çalışan ebeveynler, emekleri için bir çare olarak sayılabilecek adil bir gelir elde edemezler. Bu nedenle birçok aile, çocukların eve getirdikleri paraya bağlı kalır.

**Okula devam
oranı ort. %50**

Sosyal Bütünleşme: Bazı Suriyeli aileler çocuklarını devlet okullarına kaydetmiyorlar. Bunun nedeni, çocuklarının okula devam etmekte zorlanmaları ve zorbalık korkusudur. Buna ek olarak, Türkiye'deki Suriyeli çocukların örgün eğitim almasının önündeki engelleri kaldırmak için yasal yükümlülüğünü yerine getirmek için olumlu adımlar atılmıştır. Örneğin, Türkiye, 2014 yılında Suriye hükümetinin okuluna kayıt yaptıрма iznine sahip olma şartını kaldırmıştır. Ayrıca, Türk hükümeti tarafından verilen kimliğe sahip olan Türkiye, çocukların devlet okullarına kayıt olma yolunu açmıştır.

Çocuk İşçiliği:

Türkiye, 2015 yılında çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerini ortadan kaldırma çabalarında ılımlı bir ilerleme kaydetmiştir. Hükümet, ticari fındık üretiminde çalışan 1000'den fazla çocuğa hizmet veren ve Sanat ve Ticarete Reklamcılıkta çalışan çocuklara koruma sağlamak için İş Yasasını değiştiren bir proje uyguladı. Ancak, Türkiye'deki çocuklar sokak işlerinde çocuk işçiliğine ve tarımda mobil mevsimlik işlere girmektedir. Hükümetin, 50'den az işçi çalıştıran tarımsal işletmelerde çalışan çocukları koruyan yasaları yoktur. Hükümet, Suriyeli mültecilerin çocukların ülke genelindeki eğitime ve diğer hizmetlere erişimini arttırmak için önemli adımlar atmış olsa da, Türkiye'nin kentsel alanlarındaki birçok Suriyeli mülteci çocuğu, eğitim ve diğer sosyal hizmetlere erişememiş ya da hiç alamamış, çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri.

Türkiye'deki mevcut eşitsizliklerin temelinde yatan yapısal problemler göz önüne alındığında, Suriye'deki savaşın ardından nüfus akışının sadece bir sonucu olarak mülteciler arasındaki çocuk işçiliği konusunu çerçevelemek yanıltıcı olacaktır. Suriyeli mültecilerin gelişinden önce, farklı sektörlerdeki çocuk işçiliği Türkiye'de uzun zamandır devam eden bir sorun olmuştur. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (TÜİK) 2012 yılına dayanan en son anketine göre, Türkiye'de tehlikeli ve sağlıksız koşullarda çalışan yaklaşık bir milyon çocuğu var. Bunlardan 400.000'i mevsimlik tarım işlerinde çalışıyor. Çocuk işçiliğinin

en kötü üç şekli. Resmi verileri güncellememize rağmen, bu rakamların 1,4 milyon Suriyeli çocuğun gelmesiyle ciddi şekilde kötüleştiğini tahmin etmek zor değil.

Kayıt dışı bir ekonomi oranının yaklaşık yüzde 29'a kadar çıkmasıyla Türkiye, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkeleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Türkiye merkezli bir ulusal insani yardım örgütü olan Hayata Destek / Hayata Destek (STL), en çok Suriyeli'yi barındıran iki sınır kenti olan Hatay ve Şanlıurfa şehirlerinde araştırma yaptı. Anketlerden, odak gruplarından ve derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler Suriyeli ekmek kazananların yüzde 95'inin geçici işlerde vasıfsız işçi olarak çalıştığını ve bu da çocukların gelir getirici faaliyetlerde bulunmasının temel nedenlerinden birini teşkil ettiğini göstermiştir. Şanlıurfa'da Suriyeli hanelerin yüzde 15'inin en az bir çalışan çocuğu var ve Hatay'da bu oran yüzde 24'e yükseliyor. Çalışan bir çocuğun yaş ortalaması Şanlıurfa'da 14, Hatay'da 15'tir. Bu şehirlerde yaşayan Suriyeli çocukların yüzde 70 ila 80'i haftanın en az altı günü, yüzde 90'ı günde sekiz saatten fazla, ortalama 10 saatten fazla çalışıyor.

Vasıfsız **Ort. 10-11 Saat** **Aylık yaklaşık**
Güvencesiz **Ort. 6 gün** **600 TL**

PAYDAŞLAR

Çocuk Hakları Sözleşmesi temel hakları kapsamında bulundurması ve evrensel nitelik taşıması nedeniyle sözleşmeyle güvence altına alınan haklar tek bir kurumun çalışmasıyla değil farklı disiplinlerdeki kurum ve kuruluşların işbirliği içerisinde çalışmak suretiyle multidisipliner yaklaşım gerektirmektedir. Bu nedenle Türkiye'de çok sayıda bulunan göçmen çocukların haklarının güvence altına alınmasına yönelik çalışmalar hem kamu kuruluşları hem de sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülmektedir.

Mülteci çocuk bağlamında temel paydaşlar Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, STK'lar, Uluslararası STK'lar, UNHCR, akademisyenler, üniversiteler ve gönüllülerdir.

Türkiye'de mülteci çocuklara yönelik faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşlarının bazıları çalışmalarını hak temeli ve bazıları da ihtiyaç temelli gerçekleştirmektedir. Özellikle Arap Baharı ve Suriye'de 2011'de başlayan ve günümüze kadar devam eden çok boyutlu iç savaş sonrasında Türkiye'de mültecilere yönelik ulusal ve uluslararası düzeyde çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarının sayısı önemli ölçüde artmıştır. Kızılay, Mavi Kalem Derneği, Sevgi ve Kardeşlik Vakfı, Yuva Derneği, Afgan Mültecilerle Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği, SGDD/ASAM, ÇAÇA ve Hayata Destek Derneği gibi önemli ulusal STK'ların yanı sıra Save The Children, UNICEF, UNHCR gibi uluslararası kuruluşlar da bu alanda faaliyet göstermektedir. Bununla birlikte Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve belediyelere bağlı alt kuruluşlar olan Aile Kadın Destekleme ve Engelliler Merkezi (AKDEM), Çocuk Destekleme Merkezi (ÇODEM) ve Sosyal Hizmet Merkezleri de mülteci çocuklara yönelik çalışmalar yürütmektedir.

ÖNERİLER

UNICEF, çocuk göçmenleri ve mültecileri korumak ve gelecek için umut sağlamak için altı hedef ve pratik öneriler geliştirmiştir:

1. Çocuk Mültecileri ve Göçmenleri, Özellikle Refakatsiz Çocukları Sömürü ve Şiddetten Koruyun: Sosyal ve çocuk işçilerin eğitimi ve sivil toplum örgütleri (STK'lar) ve meslek grupları ile çalışan çocuk koruma sistemlerinin güçlendirilmesine yönelik tedbirler alınmalıdır. İnsan ticaretine karşı, sadece geliştirilmiş yasa uygulamalarıyla değil, aynı zamanda nitelikli velilerin sistematik olarak atanması yoluyla göçmen çocuklara daha iyi destek sağlayarak; kendi durumları ve davalarının yönetimi ile ilgili bilgilere daha iyi erişim; ve yasal yardıma erişim sağlanmalıdır.
2. Mülteci Statüsü Arayan veya Göç Eden Çocukların Tutuklanmasını Sonlandırın: Tutukluluğun çocuğun gelişimi üzerindeki olumsuz etkisi göz önüne alındığında, çocukların (veya ailelerinin) dahil olduğu her yerde, gözaltı için pratik alternatifler sunulmalıdır. Çocuklar fiziksel ve psikolojik şiddete özellikle açıktır. Gözaltına alınacak alternatiflere örnek olarak şunlar verilebilir: pasaportun teslim edilmesi ve düzenli raporlama gereklilikleri; aile üyeleri veya topluluk destekçileri olabilecek garantörler veya kefaletler; refakatçi ve refakatsiz çocuklar için bağımsız bakım; ve yetkililerle zorunlu kayıt.
3. Aileleri, Çocukları Korumak ve Çocuklara Yasal Statü Kazandırmak İçin En İyi Yol Olarak Bir Arada Tutun: Sınır kontrol işlemleri ve yasal süreçler sırasında çocukların ebeveynlerinden ayrı tutulmamalarını sağlamak için açık politika rehberi geliştirilmelidir. Devletler prosedürleri hızlandırmalı ve hedef ülkelerdeki geniş aileleri de dahil olmak üzere çocukların aileleriyle yeniden bir araya gelmelerini kolaylaştırmalıdır. Devletler, çocukları aileleriyle yeniden bir araya getirmek için tüm pratik önlemleri almalıdır. Göçmen ailelerden doğan çocukların gelecekteki refahları için yasal bir kimliğe ihtiyaçları vardır. Hükümetler, çocukların hizmetlere erişebilmelerini ve vatansızlıktan kaçınabilmeleri için doğum kayıtlarını ve / veya diğer kimlik belgelerini sağlamalıdır.
4. Tüm Mülteci ve Göçmen Çocukların Öğrenmelerini Sağlayın ve Onlara Sağlık ve Diğer Kaliteli Hizmetlere Erişim Sağlayın: Eğitim, sağlık, barınma, beslenme, su ve sanitasyon ve bu çocuklara hukuki ve psikososyal destek sağlamak için hükümetlerin, toplulukların ve özel sektörün artan kolektif çabalarına ihtiyaç vardır. Bu sadece kolektif bir sorumluluk değil, tüm toplumların ortak çıkarlarındadır. Bir çocuğun göç durumu, kesinlikle temel hizmetlere erişimde bir engel oluşturmamalıdır.
5. Mülteci ve Göçmenlerin Büyük Ölçekli Hareketlerinin Temel Nedenleri Üzerine Eylem İçin Baskı: Menşe ülkelerinde çatışma, şiddet ve aşırı yoksulluğun temel nedenlerini ele alınmalıdır. Bu, eğitime ve sosyal korunmaya artan erişimi içermelidir; aile geliri ve genç istihdamına yönelik fırsatları genişletmek; ve daha hesap verebilir ve şeffaf bir yönetişimin teşvik edilmesini içermelidir. Hükümetler, toplum diyalogunu ve barışçıl çatışma çözümüne, hoşgörüye ve daha kapsayıcı bir topluma yönelik katılımı kolaylaştırmalı; ve çete şiddetine karşı önlem almalıdır.
6. Transit ve Varış Ülkelerinde Yabancı Düşmanlığı, Ayrımcılık ve Marjinalleşme İle Mücadele Etmek İçin Tedbirlerin Desteklenmesi: STK'ların, toplulukların, özel sektörün, dini grupların ve siyasi liderlerin koalisyonları, yabancı düşmanlığı ve mültecilere yönelik ayrımcılığı önlemek için kamuoyunu etkileme sorumluluğunu üstlenmelidir.

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR

1. TANIM

Batı literatüründe “Juvenile Delinquency” terimiyle açıklanan, tam karşılığı “reşit olmayanın suçluluğu” olarak çevrilebilecek terim ülkemizde “Çocuk Suçluluğu” olarak kullanılmakta, bu tanım içerisinde hem çocukluk hem de ergenlik döneminin büyük bir bölümü kapsamaktadır (Polat, 2018). Koşulların çocukları suça sürüklemesi ve itmesi nedeniyle “suçlu çocuklar” değil “suça sürüklenen çocuk” olarak nitelendirilmektedirler.

2. İHLAL EDİLEN HAK

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (“ÇHS”)’nin 40. maddesi suça sürüklenen çocuklarla ilgili düzenlemeler getiren ve suça sürüklenen çocuklara özel ilgi gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

ÇHS’nin 40. maddesi; suça sürüklenen çocukların yetişkinler gibi yargılanmaları ve cezalandırılmalarının, onları suç ve benzeri risklerden koruyamadığı gibi, daha fazla riske açık hâle getirdiği gerçeğinden hareketle, çocuklara özgü kanun, usul ve makamların oluşturulması gerektiğini düzenlemektedir. Ancak, bu konuda alınan önlemler ve getirilen yasal düzenlemeler yeterli olmadığı için ÇHS’nin 40. maddesi ile tam uyum gerçekleşmemiştir.

3. DÜNYADAKİ DURUM

ÇHS’nin yürürlüğe girmesi ile Almanya, İngiltere, Avusturya, Danimarka, Galler ve İrlanda gibi pek çok ülkede bu yükümlülüğün bir gereği olarak çocuklara özgü kanunlar kabul edilmiştir. İsviçre gibi bazı ülkeler ise genel yasalar içerisinde çocuklara özgü düzenlemeler yapmayı tercih etmektedirler. (5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu Genel Gerekçesi)

Suçta sürüklenen çocuklarla uluslararası uygulamada cezai sorumluluk yaşını belirleyen düzenlemelerini farklılık taşıdığı ve dünya uygulamasının de ÇHS ile tam uyumlu olmadığı görülmektedir. (Tablo-1)

Tablo 1: Suça sürüklenen çocukların dünya uygulamasındaki yaş kategorileri

Yaş	Ülke	Açıklamalar
10	İngiltere	Çocuklar 10 yaşından itibaren cezai açıdan sorumlu tutulabilmektedir. (Children and Young Persons Act 1933, Section 50)
14	Almanya	Suçun işlendiği sırada 14 yaşından küçük hiç kimsenin cezai olarak bulunmamaktadır. 14 ila 18 yaş arasındaki çocuklar, çocuk yargı sistemi tarafından yargılanmaktadır. (Alman Ceza Kanunu, Bölüm 19; Alman Çocuk Mahkemeleri Kanun, Bölüm 1 ve 3)
14	İtalya	14 ila 18 yaş arasındaki suçlular için çocuk yargı sistemi; ayrı çocuk hapisaneleri söz konusudur. (İtalyan Ceza Kanunu, Madde 97 ve 98)

4. TÜRKİYE'DEKİ DURUM

Ülkemizde çocuklara özgü ilk kanun, 7.11.1979 tarihli ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun olmakla birlikte bu kanun ÇHS'nin 40. maddesinin gerekliliklerini karşılamamaktaydı. Bu çerçevede ÇHS'nin 40 maddesine denk gelen yükümlülükleri karşılayacak yasal değişiklikler ve düzenlemeler yapılması gerekliliği doğmuştur.

Suçta sürüklenen çocuklarla ilgili en temel ulusal düzenlememiz cezai sorumluluk yaşını belirleyen düzenlemedir. 2005'te yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunu ("TCK")'nın "Yaş küçüklüğü" başlıklı 31. maddesine göre çocukların cezai sorumluluğunu üç kategoriye ayrılmaktadır. (Tablo-2)

Tablo 2: Suça sürüklenen çocukların yaş kategorileri

Suça Sürüklenen Çocukların Yaş Kategorileri		
Kategori – 1 Yaş : 0-12	Kategori – 2 Yaş: 12-15	Kategori - 3 Yaş: 15-18
Cezai sorumluluk yok, özel güvenlik tedbirleri uygulanabilir.	- İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama veya davranışlarını yönlendirme yeteneği yok → Güvenlik tedbirleri uygulanır; - İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama veya davranışlarını yönlendirme yeteneği var → Cezai sorumluluk var, ancak indirilmiş ceza uygulanır.	Cezai sorumluluk vardır, ancak indirilmiş ceza uygulanır.

Görüldüğü üzere, TCK'nın 31. maddesine göre 12 yaşını doldurmuş olan her çocuk, indirilmiş de olsa cezai sorumluluğa sahip olacak ve suça sürüklenen çocuk olarak cezaevine girebilecektir. Hal böyle olunca, 18 yaşından küçüklerin yani çocukların cezaevine girmesi söz konusu olabilecek ve cezaevine bir kez giren çocuğun bu döngüden çıkabilmesi zorlaşacaktır.

ÇHS'nin 40. maddesi ile uyum kapsamındaki yasal düzenlemelerin belki de en önemlisi Çocuk Koruma Kanunu'nun çıkarılmasıdır. 2005'te çıkarılan Çocuk Koruma Kanunu, çocukların suç sayılan eylemlerinin bir kısmının içinde bulundukları koşullardan kaynaklandığı, bir kısmının ise ergenliğe özgü davranışlar olduğu öngörüsünden hareketle, risk faktörünün araştırılması ve ortadan kaldırılması için etkili önlemlere başvurulmasını sağlayıcı mekanizmaların oluşturulmasını hedeflemektedir. Çocuk Koruma Kanunu'nun getirdiği en önemli yeniliklerden birisi de sosyal araştırma raporu hazırlanmasına ve bu raporun kimler tarafından ne suretle hazırlanacağına ilişkin hükümlere yer verilmiş olmasıdır. Çünkü çocuğun fiili kadar içinde bulunduğu koşullar da önem taşımaktadır. Çocuğu kişisel özellikleri ve içinde bulunduğu koşullar incelenmeksizin, onun yararına en uygun kararın verilmesi mümkün değildir. Çocukların suç gibi önemli bir tehlikeden korunabilmeleri onların gelişimlerine yönelik her tür tehlikeye karşı duyarlı bir adalet mekanizması ile sağlanabilir. Bu nedenle, Kanunda çocuk mahkemeleri, sadece çocuğun işlemiş bulunduğu suç ile değil, aynı zamanda çocuğun karşı karşıya kaldığı her tür ihmal ve istismar süreci ile ilgili olarak görevlendirilmiştir. (5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu Genel Gerekçesi)

Suçta sürüklenen her çocuk aslında korumaya ihtiyaç duyan bir childtur ve bu anlamda çocuklara ceza yerine ÇKK'nın 11. maddesindeki çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin ilk olarak uygulanması temel

rehber olmalıdır. Ne yazık ki ülkemizi uygulamasında ÇKK'nın 11. maddesinin göz ardı edilerek güvenlik tedbir yerine ceza verildiği görülmektedir.

2014 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile suç mağduru, suça sürüklenen, sokakta ve risk altında bulunan çocuklara özgü ÇODEM'ler oluşturulmuştur. ÇODEM'ler, çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, sokakta yaşama, gebelik, madde bağımlılığı gibi ihtisas alanlarında yaş gruplarına (11-14/15-18) ve cinsiyetlerine göre ihtisaslaştırılmaktadır. 11 yaş altı benzer nedenlerle korunma altına alınan çocukların ise aile bakım modellerinden öncelikle yararlandırılması veya diğer sosyal hizmet birimlerimiz olan çocuk evleri veya çocuk evleri sitelerinden yararlandırılmaktadırlar (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019) Halihazırda ülkemizde 63 adet ÇODEM mevcut olup, bu merkezlerde bakılan çocuk sayısı 1.632'dir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019, çodem). Bu sayı sadece Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik ÇODEM'leri değil, tüm ÇODEM'leri kapsamaktadır. Ayrıca, bu sayı Adalet Bakanlığı istatistiklerindeki suça sürüklenen çocuk sayısına nazaran çok düşük olup, ÇODEM'lerin özellikle Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik ÇODEM'lerin sayısının artırılması önemlidir.

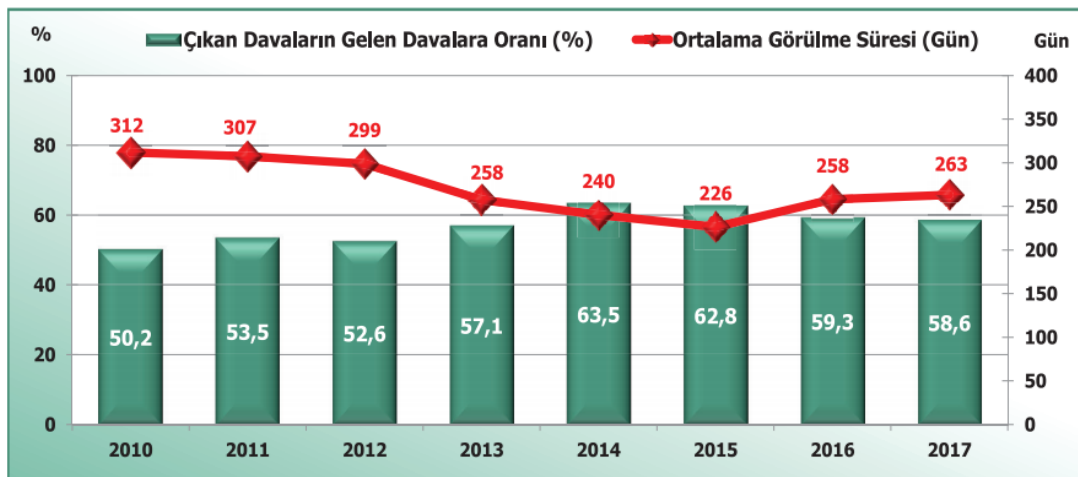
İstatistiklere baktığımızda ülkemizdeki durum ne yazık ki hiç de iç açıcı değildir:

a) Adalet Bakanlığı İstatistikleri

Adalet Bakanlığı'nın Eylül 2018'de yayınlanan 2017 yılı istatistiklerine (Adalet Bakanlığı, 2017) göre;

- TCK uyarınca açılan tüm davalardaki suç dağılımlarına bakıldığı zaman; 12-18 yaşları arasında olan sanık sayısının toplam 185.364 olduğu ve bu sayının TCK uyarınca açılan davalardaki toplam sanık sayısının %8'ine denk geldiği görülmektedir.
- Çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerindeki toplam dava sayısı 2016 yılında 92.089 iken, 2017 yılında 87.091 olarak gerçekleşmiştir. Buna paralel olarak çocuk sanık sayısı azalmakta olup 2016 yılında açılmış tüm davalar içindeki çocuk sanık sayısı 135.517 iken 2017 yılında 120.789 olarak gerçekleşmiştir.
- Çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde görülen davaların ortalama görülme süresinin 2017 yılı için 263 gündür. 2010 yılı için 312 olan bu süre 2015 yılına kadar düşüş göstermiş 226'ya kadar düştüğü 2015 yılından itibaren yeniden bir yükselme göstererek 2017 yılında 263 günü bulmuştur. (Grafik-1)

Grafik-1: Çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerindeki davaların ortalama görülme süresi

- Yıllar itibarıyla mahkemelerde 100.000 çocuk nüfusundaki suça sürüklenen çocuk sayılarına bakıldığında, 2010 yılında 1.723 olan suça sürüklenen çocuk sayısının 2013 yılında 2.315'e kadar

yükseldiği, 2014 yılından itibaren azalmaya başladığı ve 2017 yılında 1.608'e kadar düştüğü görülmektedir.

- 2017 yılında ceza mahkemelerinde suça sürüklenen çocuk sıfatıyla yargılanan çocukların %50,6'sının çocuklar için kurulan çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde, %49,4'ünün ise diğer ceza mahkemelerinde yargılandığı görülmüştür.
- Çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde 2017 yılı içinde açılan davalardaki suçların pareto analizine bakıldığında; %62,4'ünü malvarlığına ve hürriyete karşı işlenen suçların oluşturduğu görülmektedir.

b) Türk İstatistik Kurumu (TÜİK) İstatistikleri

TÜİK'in 1 Ağustos 2018'de yayınlanan 2017 yılı istatistiklerine göre "Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar" istatistiklerine (TÜİK, 2017) göre;

- Suça sürüklenme nedeni ile güvenlik birimlerine 107.984 çocuk getirilmiştir. Bu çocukların %34,4'üne yaralama, %24,8'ine hırsızlık, %6,6'sına Pasaport Kanunu'na muhalefet, %6,2'sine uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak veya satın almak, %3,9'una ise mala zarar verme suçları isnat edilmiştir. Suç isnat edilen çocukların en çok rastladığı yaş grubu 15-17 yaş aralığındaki çocuklar olup suç isnat edilen çocukların 6.954'ü 11 yaş altındaki çocuklardır. 454 çocuk öldürme suçuna karışmış olup bunların 16'sı 11 yaşın altındaki çocuklardır.
- Güvenlik birimlerine suça sürüklenme nedeni ile getirilen 107.984 çocuğun 35.986'sının bağımlılık yapan madde kullandığı görülmüştür. Bağımlılık yapan madde kullanan çocukların %85,6'sını 15-17 yaş grubu, %14'ünü ise 12-14 yaş grubundaki çocuklar oluşturmuştur. Çocukların %84'ünün sigara %6,3'ünün alkol, %5,4'ünün esrar, %1,2'sinin ise hap kullandığı tespit edilmiştir.

5. PAYDAŞLAR

Adalet Bakanlığı, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı İl Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlükleri, Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri Daire Başkanlığı, Suça Sürüklenen Çocukların Rehabilitasyonu Birimi, ÇODEM'ler, Çocuk Eğitimevleri, mahkemeler, savcılıklar, çocuk mahkemeleri, çocuk savcılıkları, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, suça sürüklenen çocuklara yönelik konularında çalışan Üniversite Merkezleri, alanda çalışan sivil toplum örgütleri konunun kilit paydaşı olup çocuk dostu adalet sisteminin geliştirilmesi konusunda ortak çalışmalar yürütmelidir.

6. ÖNERİLER

- a. Çocuklar suçların faili değil; biyolojik, psikolojik, ve sosyolojik güçsüzlüklerinin kurbanıdır. Suça sürüklenen çocuklar genellikle istismar ve ihmal, ihmalkar ve yetersiz ebeveynlik ve ekonomik zorlukların kurbanıdır. Çocukların suça sürüklenmesi, çocukların gelişimleri için mevcut imkanların kısıtlı olmasının bir sonucudur. Bu kısıtlı imkanlar, çocukların adalet ve ceza sistemi ile tanışmasıyla birlikte daha kısıtlı hale gelmektedir. Bu çocukların damgalanması, rehabilitasyonlarının gerçekleştirilmesi bir yana tam aksine toplumdan dışlanmalarına neden olmaktadır. Bu sebeple, çocukların güçlendirilmesi ve korunması, çocuklarla temas halinde çalışan kişilerin eğitilmesi ve çocuk dostu adalet üzerinde kapasite geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi ve teşvik edilmesi önem taşımaktadır.
- b. Çocukların aslında büyüklere ait olan adalet sistemi içinde en az zarar göreceği bir sistem oluşturulması çocuğun yüksek yararının en temel gerekliliklerindendir. Adalet sisteminde görev yapan hakim, savcı ve diğer meslek çalışanlarının Eğitim Dairesi ve ilgili sivil toplu kuruluşlarının işbirliği ile hazırlanan hizmet içi çocuk dostu adalet eğitimleri almasının, çocuklar ile iletişim kurma konusunda uzmanlarca eğitilmiş olmasının da önemi büyüktür.. Bu bağlamda

Adalet Bakanlığı ile UNICEF işbirliğiyle yürütülen “Çocuklar İçin Adalet Projesi”nin çıktısı olarak 2017 yılı itibarıyla 23 il ve 26 adliyede toplan 32 adet kurulan Adli Görüşme Odası (AGO) sayısının artırılması kendisi ile adli süreçte görüşme yapılması gereken suça sürüklenen çocukların korunması için önemli bir adım olacaktır. (Cezaevleri Genel Müdürlüğü, Mağdur Dairesi Başkanlığı, 2019)

- c. Bir kez cezaevine giren bir çocuğun topluma yeniden kazandırılmasının ne denli zor olduğu, suça sürüklenen çocuklar hakkında ceza kararına alternatif olarak tedbir kararı da verilebileceği konularında hakim ve savcıların Eğitim Dairesi ve ilgili sivil toplu kuruluşlarının işbirliği ile hazırlanan hizmet içi çocuk dostu adalet eğitimleri alması son derece önemlidir. ,
- d. Suça sürüklenen çocukların tutuklu oldukları süre zarfında müfredat eğitiminden yoksun kalmalarını ve salıverilme sonrasında yaşatlarından geride kalmalarını önlemeye yönelik olarak çocuklara tutuklu kaldıkları süre zarfında müfredat eğitimi verilmesi faydalı olabilecektir.
- e. Ceza alan ve cezaevine giren çocukların topluma kazandırılması noktasındaki eksiklikleri gidermek için projeler geliştirilmesi, suça sürüklenen çocuklarla çalışan personelin eğitilmesi, çocuklara psikososyal destek verilmesi ve en önemlisi çocuğun cezaevinden çıktıktan sonra onu suça sürükleyen ortama gönderilmemesi önemlidir. Yoksa aynı ortam ve nedenler çocuğu yine suça sürükleyebilecektir. Bu itibarla, suça sürüklenen çocuklara salıverme sürecinden sonraki süreç için sosyal hizmet danışmanı atanması ve çocuğun topluma kazandırılmasının önem verilmesi faydalı olabilecektir. Yine bu çocukları sanatsal ve sportif faaliyetlere yönlendirilmesi de onları suçtan uzaklaştıracak ve onlara farklı yaşam enerjileri aşılayabilecek konulardan olabilecektir. Çocukların korunmasına yönelik denetimler artırılmalı, çocukların suça sürüklenmesini önlemek, suça sürüklenen çocukları suçtan ve zararlı alışkanlıklardan uzak tutup gerekli önlemleri almak, soruşturmaların niteliğini ve çalışmaların sağlıklı yürütülebilmesini sağlamak için Çocuk Şube Müdürlüğü başta olmak üzere ilgili emniyet birimlerine eğitim verilmesi de önemlidir.
- f. Suça sürüklenmiş çocukların yargılanma ve rehabilitasyon süreçlerinin iyileştirilmesi ve ÇKK’da yer alan tedbirlerin uygulanmasındaki etkinlik ve koordinasyon ihtiyacı ile ilgili olarak, çocuk koruma sisteminin, koruyucu ve önleyici müdahale özelliği güçlendirilmeli, çocukların mağdur olmadan gerekli destek hizmetlerine ulaşmasını sağlayan bir yapıya kavuşturulması sağlanmalı ve hizmet sunan kuruluşların kapasiteleri geliştirilerek aralarındaki işbirliği ve eşgüdümün güçlendirilmelidir. (Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, 2019)
- g. Suça sürüklenen çocukların yetişkinlerin yargılandığı mahkemeler yerine çocuk mahkemelerinde yargılanması ve bunun için de çocuk mahkemesi ve çocuk ağır ceza mahkemesi sayısının artırılması gerekmektedir. Ayrıca, tutuklu çocukların yetişkinlerden ayrı ortamlarda kalmalarını sağlamaya yönelik çalışmalara da hız verilmesi önemlidir.
- h. Suça sürüklenen çocukların rehabilitasyonu ve yeniden hayata kazandırılmasını hedefleyen Suça Sürüklenen Çocuklara yönelik ÇODEM’lerin hem niceliksel hem de niteliksel olarak artırılması önerilmektedir.
- i. Çocuk ceza hukukunun erişmek istediği nihai amaç, çocuk failin toplumsal davranış kurallarına uygun bir davranış biçimi içine girmesini sağlamaktır. Bu nedenle öğrenme ile ilgili bilim dalı olan pedagoji ve sosyalleşme açısından failin eksik olan yönlerinin giderilmesi gerekir. 'Eğitici ceza hukuku' olan çocuk ceza hukukunda, suça itilen her çocuğu topluma yeniden kazandırmak için uygulanacak olan yaptırımlar, hukuk devleti ilkelerine uygun olmalı ve temel hak ve özgürlükler göz önünde bulundurulmalıdır. (Haberler.com, 2016). Çocuk ceza hukukunda uygulanan yaptırımın amacı, bastırma, korkutma, ödetme veya toplumu bu failden korumak olmayıp sadece eğitim ve toplumu yeniden kazandırma olmalıdır.

MADDE BAĞIMLISI ÇOCUKLAR

Mevcut Durum

2018 yıl sonu itibariyle, Türkiye nüfusu 82 milyon 3 bin 882 'dir. Bu rakamın 22 milyon 920 bin 422'sini çocuk nüfus oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler tanımına göre; 0-17 yaş grubunu oluşturan çocuk nüfus, 1970 yılında Türkiye'de toplam nüfusun %48,5'ini oluştururken bu oran 1990 yılında %41,8 ve 2018 yılında %28'e düşmüştür. Bu oranın 2040 yılında %23,3, 2060 yılında %20,4 ve 2080 yılında %19 olacağı öngörülmektedir (TÜİK, 2018).

2016 yılında yapılan bir çalışmaya göre Türkiye'de 0-18 yaş grubunda; her yıl 150 bin çocuğun çocuk adalet sisteminin içine girdiği bilinmektedir.

- 83 bin suça sürüklenen çocuk
- 76 bin mağdur çocuk
- 23 bin mahkemeye çıkmış çocuk bulunmaktadır.

Türkiye'de işlenen suçların yarısının 25 yaş altındaki gençler ve çocuklar tarafından işlediği belirtilmiştir(Bülbül & Doğan, 2016).Türkiye'de yapılan başka bir çalışmada suça sürüklenen ve bağımlı çocukların ailelerinin %24.9'unun madde bağımlısı olduğunun altı çizilmiştir (Kızmaz,2004)

İstatistikler

TÜİK verilerine göre 2012 yılından bu yana güvenlik birimlerine getirilen çocuk sayısında artış görülmektedir. 2012 yılında 245 bin çocuk güvenlik birimlerine getirilirken 2016 yılında bu sayı 333 bine yükselmiştir.2016 yılında getirilen çocukların %54.8'i 15-17 yaş grubunda iken %23.2'si ise 12-14 yaş %21.9 'u 11 yaş ve altındaki çocukların oluşturduğu belirtilmiştir. Güvenlik birimine 2016 yılında gelen veya getirilen çocukların yüzde 65.4'ü erkek, yüzde 34.6'sı ise kız çocuğu olmuştur. Bu çocuklardan %32.6'sı suça sürüklendiği için getirilmiştir. Suça sürüklenen çocukların sayısı 108 bin 675 olarak belirtilmiştir.

108 bin 675 Suça sürüklenen çocuklar güvenlik birimlerine getirilmiştir ve bu çocukların 36 bin 87'sinin bağımlılık yapan madde kullandığı belirtilmiştir.Bağımlılık yapan madde kullanan çocukların %84.5'i 15-17 yaş grubundandır. %15'i ise 12-14 yaş grubundandır.

- Çocukların %72.9'u sigara,
- %8.6'sı alkol ve sigara,
- %4'ü sigara ve esrar
- %2.9'u esrar
- %2'si ise sigara, alkol, esrar kullanmaktadırlar

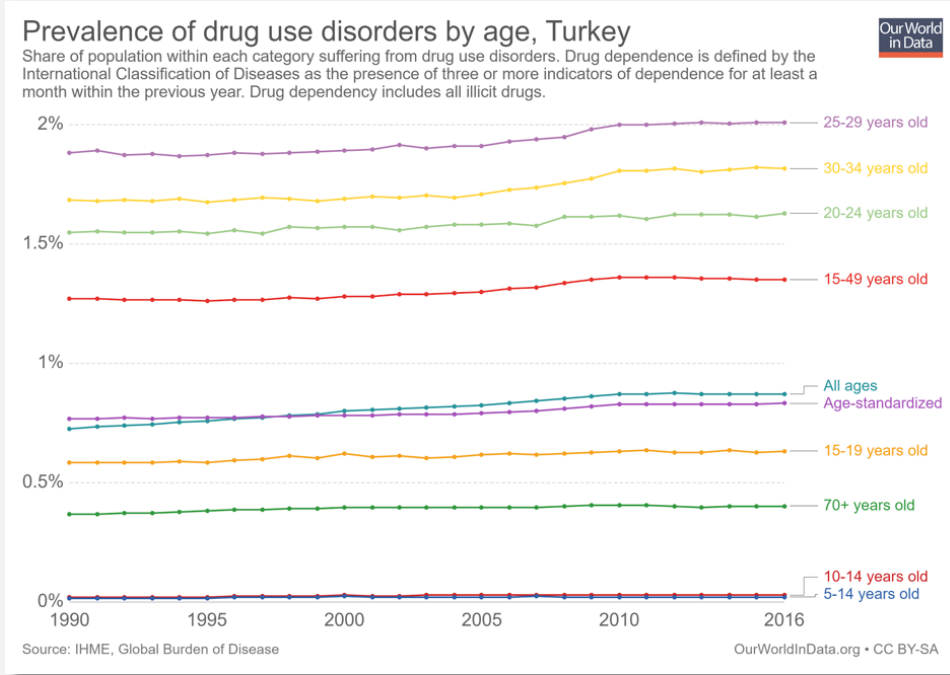
Suçta sürüklenen çocukların %55.1'i erkek %48.9'unun ise kız çocuğu olduğu belirtilmiştir.

2017 yılında ise TÜİK verilerine bakıldığında Suça sürüklenen çocuklardan %6,2'sinin uyuşturucu madde kullanmak, satmak ve ya satın almak nedeniyle getirildiği belirtilmiştir Güvenlik birimlerine getirilen suça sürüklenen çocuk sayısı 107.984 olarak belirtilmiştir.

Bu çocuklardan 35.986'sının bağımlılık yapan madde kullandığı görülmüştür. Bağımlılık yapan madde kullanan çocukların;

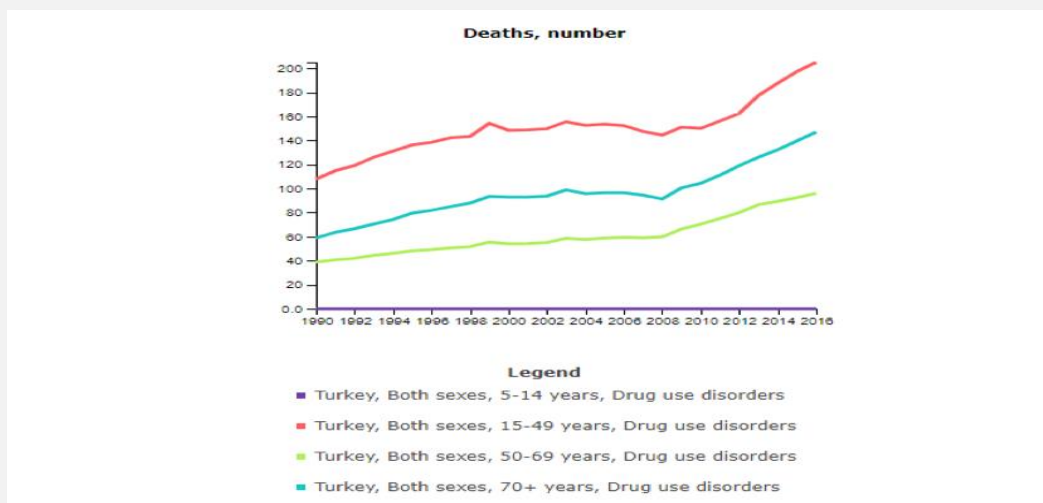
- %85,6'sını 15-17 yaş grubu,
- %14'ünü ise 12-14 yaş grubundaki çocuklar oluşturmuştur.

Çocukların %84'ünün sigara %6,3'ünün alkol, %5,4'ünün esrar, %1,2'sinin ise hap kullandığı belirtilmiştir(TUİK,2017).

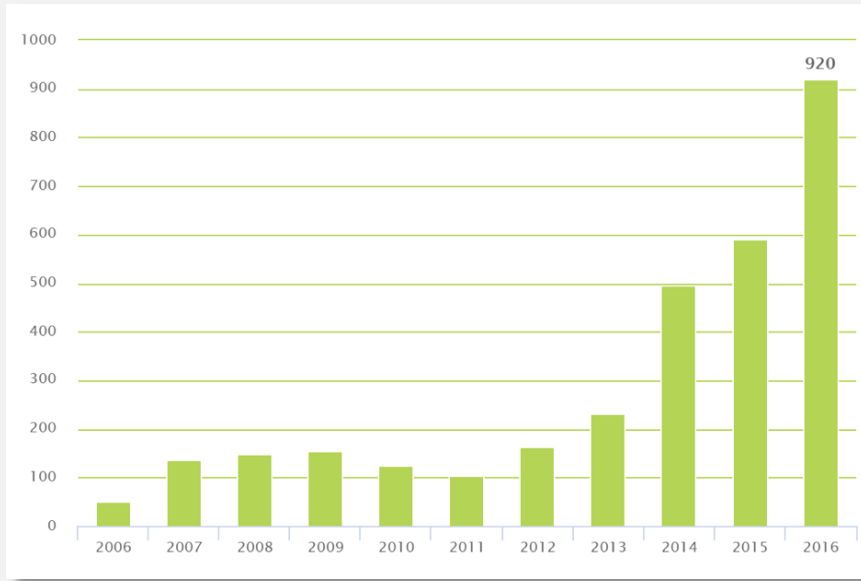

Türkiye’de uyuşturucu kullanımına yönelik yapılan genel bir araştırmaya göre önemli verilere ulaşılmıştır (Doğrulukpayı,2016). Araştırma sonuçları grafikler üzerinden anlatılmaktadır.

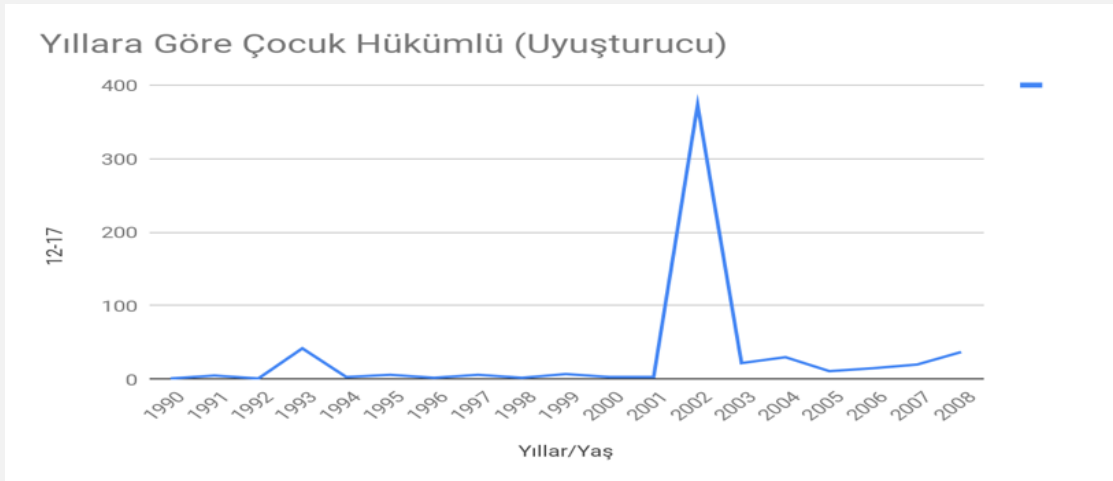
Türkiye’de en fazla madde kullanım bozukluğuna 25-29 yaş arasındaki kişiler sahip. Bunu 30-34 yaş arasındaki kişiler takip ederken, en az 5-14 yaş arasındaki çocuklarda görülmekte ancak yıllar içerisinde az da olsa çocuklarda kullanım oranı artmaktadır.

1990-2016 yılları arasında 5-14 yaş arasında herhangi bir ölüm gerçekleşmezken, en fazla ölüm 15-49 yaş arasında gerçekleşmiş daha sonra ise 70+ yaşında olanların ölüm sayısı takip etmiştir.

Madde bağımlılığı kaynaklı ölümlerin sayıları grafikte belirtilmiştir. Maddelerin kullanımları arasında Türkiye’de en fazla Amfetamin ve MDMA kullanıldığı tespit edilmiştir.

Türkiye uyuşturucu raporuna göre;uçucu madde kullanımına başlama yaşının 11, esrar ve ecstasye yaşının ise 16-17 olduğu saptanmıştır. Lise öğrencileriyle yapılan başka bir çalışmada ise alkol kullanma oranının %35 olduğu, esrar kullanım oranının ise %3 olduğu, uçucu madde kullanımının ise %2 olduğu, diğer maddelerin kullanımının ise %1 olduğu belirtilmiştir (İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, 2007).

TUBİM tarafından 2013 yılında yayınlanan rapora göre; esrar da dahil olma üzere bir uyuşturucu maddeyi en az bir kere deneme oranı 1-16 yaş grubunda %1.5 bulunmuştur. Madde kullanan kişilerin sadece yüzde 5 ila 8 inin tedavi olabildiği belirtilmiştir. 2006 yılında yapılan başka bir çalışmada ise bağımlılık merkezine başvuran ergenlerin %86.9’unun çoklu madde kullandığı belirtilmiştir (Yüncü, 2006).Yapılan bir başka çalışmada ise, suça sürüklenen ergenlerin %32.8’inin madde etkisi altındayken suç işledikleri bulunmuştur

KAYNAKÇA

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu Genel Gerekçesi. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss963m.htm> (Son Erişim Tarihi: 20.10.2019)

Adalet Bakanlığı (2017). Adli İstatistikler, 2017. Eylül 2018’de yayınlanmıştır.

Adalet Bakanlığı İstatistikleri, 2017.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ÇODEM. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/istatistikler/2018-5c62a51c75b1f.pdf> (Son Erişim Tarihi: 20.10.2019)

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/chgm/uygulamalar/cocuk-destek-merkezleri/> (Son Erişim Tarihi: 20.10.2019)

Alman Ceza Kanunu (Strafgesetzbuch), Bölüm 19. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p0131 (Son Erişim Tarihi: 19.10.2019)

Alman Çocuk Mahkemeleri Kanunu (Jugendgerichtsgesetz), Bölüm 1 ve 3. http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_jgg/englisch_jgg.html#p0016 (Son Erişim Tarihi: 19.10.2019)

Ankara İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi, 2017

Behzad Yaghmaiam, “World Humanitarian Summit: Syrian Child Refugees in Turkey,” the Globalist, 23 May 2016, www.theglobalist.com/world-humanitarian-summit-syrian-child-refugees/

Bülbül S. & Doğan S. (2016). Suça sürüklenen çocukların durumu ve çözüm önerileri. Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2016; 59: 31-36

Cezaevleri Genel Müdürlüğü, Mağdur Dairesi Başkanlığı, 2019.

Children and Young Persons Act 1933, Section 50. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/23-24/12> (Son Erişim Tarihi: 19.10.2019)

CNN, <https://www.cnnturk.com/ekonomi/turkiye/iste-turkiyenin-yeni-aclik-ve-yoksulluk-siniri>

Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, 2019.

Çakmak, D. (2009) Türkiye’de Çocuk Gelinler, Birinci Hukukun Gençleri Sempozyumu-Hukuk Devletinde Kişisel Güvenlik.

Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı Birinci Basım: 2017, Ankara, Türkiye

DW (2019) <https://www.dw.com/tr/ikinci-yarg%C4%B1-paketinde-k%C3%BC%C3%A7%C3%B6k-ya%C5%9Ftiki-evliliklere-tart%C4%B1%C5%9Fmal%C4%B1-%C3%A7%C3%B6z%C3%BCm/a-51030095>

Economic Survey of Turkey 2016,” OECD, <http://www.oecd.org/turkey/economic-survey-turkey.html>

Euronews, <https://tr.euronews.com/2018/12/30/bes-grafikle-turkiye-de-yukselen-issizlik>

Findings on the Worst Forms of Child Labor, 2013, <https://www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/findings/2013TDA/turkey.pdf>

Gömleksiz, M, Kilimci, S, Vural RA, Demir, Ö, Koçoğlu ÇM, Erdal, E. (2008). Okul Bahçeleri Mercek Altında: Şiddet ve Çocuk Hakları Üzerine Nitel Bir Çalışma, Yıl 2008, Cilt 7, Sayı 2, s. 273 – 287.

Haberler.com (2016) <https://www.haberler.com/cocuk-dostu-adalet-icin-guc-birligi-8271387-haberi/> Son Erişim Tarihi: 19.10.2019)

Hayata Destek & İstanbul Bilgi Üniversitesi Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Türkiye’de Çocuk İşçiliği Sorunu, 2016

<https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-penale> (Son Erişim Tarihi: 19.10.2019)

<https://www.dogrulukpayi.com/bulten/dunyada-ve-turkiye-de-uyusturucu-kullanimi>

<https://www.uhim.org/Uploads/GenelDosya/ab-ulkelerinde-multeci-cocuklarin-yasadigi-hak-ihlalleri-3290-d.pdf>

<https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview>

ILO (International Labour Organization), (<http://www.ilo.org/global/lang--en/index.htm>)

ILO, Global Estimates of Child Labour Results and Trends (2012-2016) Report

ILO, Youth - Main Statistical Indicators for Turkey, 2017

İtalyan Ceza Kanunu (Codice penale), Madde 97 ve 98.

Kızmaz Z. Öğrenim düzeyi ve suç: suç okul ilişkisi üzerine sosyolojik bir araştırma. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2004; 14: 291-319.

Küntay, E. & Erginsoy, G. (2005). İstanbul’da 18 Yaşından Küçük Ticari Seks İşçisi Kız Çocuklar. İstanbul: Bağlam.

Ministry of Development, The Program for the year 2018

Muazzez Harunoğulları(2016): Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları: Kilis Örneği, Göç Dergisi, Cilt:3, Sayı:1, s. 29- 63. <http://tplondon.com/dergi/index.php/gd/article/view/72>

Oxfam, Reward Work Not Wealth , 2018.

Polat O, Reva Z. (2019) “Çocuk Hakları Sözleşmesi” Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı-2 Önleme ve Rahabilitasyon, s.319-337.

Polat O. Türkiye’de Çocuğun Durumu 0-18.org, 2007, Eylül.

Polat, O & Reva, Z. (2019) Legal Dimension of Child Marriages In Turkey: Compared With The Eastern Europe And Middle East Countries, International Journal Of Research-Granthaalayah (Vol.7, No. 4), s.338-354. DOI: 10.5281/zenodo.2667712

Polat, O. (2008). “Türkiye’de Çocuk Haklarının Durumu”, Toplum ve Demokrasi, 2 (2), Ocak Nisan, s. 149–157.

Polat, O. (2018). Kriminoloj ve Kriminalistik Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar, Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara.

Polat, O. (2019) Tüm Boyutlarıyla çocuk İstismarı-2, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

SKG,

http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari/kayitdisi_istihdam_orani

Sputnik, <https://tr.sputniknews.com/ekonomi/201902151037679824-turkiye-issizlik-rakamlari/>

T24 Haber, 2019

TBMM Komisyonu (2009) TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu’nun Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Raporu

TBMM Komisyonu (2011) TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu - Çocuk Cinsiyeti Nedeniyle Kadın Üzerinde Oluşturulan Psikolojik Şiddet, Başlık Parası, ve Geleneksel Evlilikler Hakkında Alt Komisyonu Raporu, Mart 2011’de hazırladığı Raporu (TBMM Komisyon Raporu, 2011

TBMM, Çocuk İstismarını Önleme Araştırma Komisyonu Raporu

TurkStat, Working Children Survey 2012.

Turkstat, Child Labour Force Survey, 2012

TÜİK (2017). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, 2017. 1 Ağustos 2018’de yayınlanmıştır.

TÜİK (2017). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, 2017. 1 Ağustos 2018’de

TÜİK (2018). İstatistiklerle Çocuk, 2018 Sayı: 30708 18 Nisan 2019

TÜİK, Mart 2019. Evlenme İstatistikleri

TÜİK, Nisan 2019. İstatistiklerle Çocuk

Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM). EMCDDA 2013 ULUSAL RAPORU (2012 Verileri) Reitox Ulusal Temas Noktası. 2013.

Türkiye’de Çocuk İşçiliği Sorunu,” [Child Labour in Turkey] Hayata Destek, 11 March 2016, www.hayatadestek.org/media/files/Turkiyede_Cocuk_Isciligi_Sorunu_Suriyed.pdf

UN, 2018, Turkey Co, Humanitarian Situation Report

UNICEF, Children on the Move: Key Facts and Figures (Data Brief), 2018.

UNICEF, Mart 2018. <http://www.unicef.org.tr/basinmerkezidetay.aspx?id=32844>

UNICEF, The Growing Crisis For Refugee And Migrant Children, 2016.

World Bank, <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview>

yayınlanmıştır.

Yüncü Z, Aydın C, Coşkun H, Altıntoprak E, Bayram AT. Çocuk ve Ergenlere Yönelik Bir Bağımlılık Merkezine İki Yıl Süresince Başvuran Olguların Sosyodemografik Değerlendirmesi. Bağımlılık Derg. 2006;7(1):31–7